

OsloMet - storbyuniversitetet

757

Klimapolitikk

Europeisering av norsk klimapolitikk

Bacheloroppgave 2021

Bachelorstudium i administrasjon og ledelse

OsloMet - storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å få en forståelse av hvordan norsk klimapolitikk påvirkes av EU sine retningslinjer. Hensikt med oppgaven er å svare på problemstillingen som spør hvordan norsk klimapolitikk blir europeisert? I forskningsprosessen har jeg brukt kvalitativ metode og gjennomført en dokumentanalyse av CO_2 -håndtering og klimakvotehandling. Oppgaven tar også for seg deler av to nye dokumenter hentet fra Meld. St.13 (2020-2021), og EUs Green Deal.

Strukturen i oppgaven bygger på ett teori og metodekapittel, analysekapittel og en konklusjon. Teori og metodekapittelet er todelt, og tar først for seg teorien av europeisering som en prosess og strategi. Metodedelen forklarer hvordan oppgaven er løst ved dokumentanalyse, og gir informasjon om hvilke kilder jeg har brukt, og hvordan jeg har gått frem i forskningsprosjektet. Videre i analysekapittelet har jeg tatt for meg historien om klimapolitikken internasjonalt, i Norge og EU, for deretter å analysere europeiseringsteorien opp mot CO_2 -håndtering og klimakvotehandling. Analysen forklarer også det rettslige perspektivet ved at Norge er en del av EØS-avtalen, og analyserer to dokumenter i lys av europeisering. Til slutt konkluderer jeg med funnene i analysen, mulige svakheter ved oppgaven og eventuelt videre forskning.

Funnene i oppgaven tyder på at Norge blir europeisert gjennom prosesser, strategi, og EØS-avtalen.

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1 - INNLEDNING	4
KAPITTEL 2 - TEORI OG METODE	8
2.1 TEORI OM EUROPEISERING.....	8
2.1.1 EUROPEISERINGSPROSESSER.....	9
2.1.2 EUROPEISERINGS STRATEGI.....	10
a) <i>Tempsetter</i>	10
b) <i>Bremsekloss</i>	11
c) <i>Avventning</i>	11
2.2 METODE.....	13
2.2.1 <i>Kvalitativ metode</i>	13
2.2.2 <i>Dokumentanalyse</i>	14
2.2.3 <i>Validitet</i>	15
2.2.4 <i>Reliabilitet</i>	15
KAPITTEL 3 - ANALYSE	16
3.1 INTERNASJONAL KLIMAPOLITIKK – HISTORIE.....	16
3.2 EU'S KLIMAPOLITIKK.....	17
3.3 NORSK KLIMAPOLITISK HISTORIE.....	19
3.4 KLIMA OG MILJØVERN UNDER EØS-AVTALEN.....	20
3.4.1 <i>Det europeiske økonomiske samarbeid (EØS-avtalen)</i>	20
3.4.2 <i>EU's miljørett</i>	21
3.4.3 <i>Norsk klimalov</i>	22
3.4.4 <i>EØS-avtalens påvirkning på norsk klimapolitikk og -lovgivning</i>	22
3.5 CO ₂ – HÅNDBTERING.....	23
3.5.1 <i>EU</i>	25
3.5.2 <i>Norge</i>	25
3.5.3 <i>Europeisering av politikken om CO₂ -håndtering</i>	26
3.6 KVOTEHANDEL.....	29
3.6.1 <i>EU</i>	30
3.6.2 <i>Norge</i>	31
3.6.3 <i>Europeisering av handel med klimakvoter</i>	33
3.7 SAMMENLIGNING AV NORGES KLIMAPLAN 2021-2030 OG EUS GREEN DEAL.....	36
3.7.1 <i>EU</i>	36
3.7.2 <i>Norge</i>	36
3.7.3 <i>Sammenligning</i>	37
KAPITTEL 4 - KONKLUSJON	39
4.1 HVORDAN BLIR NORGE EUROPEISERT.....	39
4.1.1 <i>Hvordan blir norsk klimapolitikk europeisert?</i>	39
4.2 NORGE OG EU SITT SAMARBEID OM KLIMA OG MILJØ.....	42
4.3 MULIGE SVAKHETER.....	43
4.4 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.....	43
LITTERATURLISTE	44

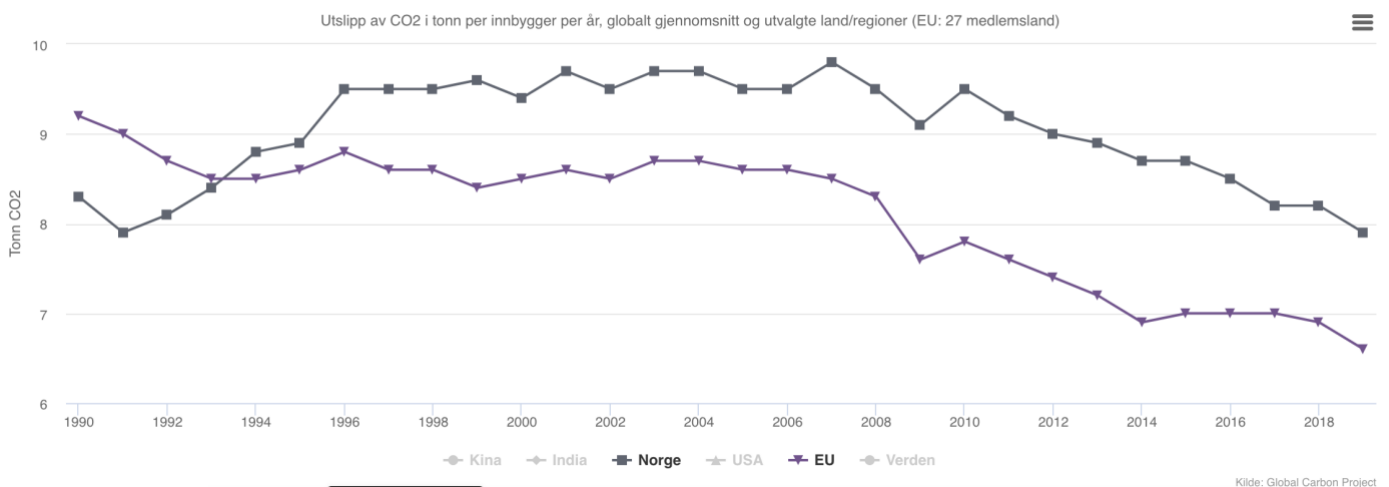
Liste over tabeller og figurer

Figur 1: Kilde: Energiogklima, 2020, av Global Carbon Project.....	4
Tabell 2: Oppsummering av teorien	13
Figur 3: Kilde: Gassnova, 2020.....	23
Figur 4: Kilde: Norsk petroleum	24
Tabell 5: Oppsummering av europeisering av CO2 -håndtering.....	28
Figur 6: Kilde: Miljødirektoratet og SSB, 2020.....	30
Figur 7: Kilde: Meld. St.13 (2020-2021) s. 160.....	30
Figur 8: Kilde: Miljødirektoratet, 2020	33
Tabell 9: Oppsummering av europeisering av klimakvotehandling.....	35

Kapittel 1 - Innledning

Blant nyheter om Covid-19 og presidentvalget i USA dukker det stadig opp nye saker om norsk og europeisk klimapolitikk. Disse sakene handler om at Norge skal nå FN sine bærekraftsmål innen 2050, og om EU som ønsker å redusere CO_2 -utslippene i et økende tempo.

EU og Norge samarbeider gjennom EØS-avtalen, og andre internasjonale avtaler. Det er interessant å se nærmere på dette samarbeidet da Norge ikke er direkte medlem av EU. I hvor stor grad blir Norge egentlig påvirket av avgjørelser som tas i Brussel? Klimapolitikk er et konkret eksempel på samarbeid mellom EU og Norge. En sammenligning av EU og Norges sine CO_2 -utslipp viser en ulikhet i CO_2 -utslipp per innbygger. Utfra tabellen under kan det virke som EU og Norge har fulgt hverandre tett i reduksjonen av CO_2 -utslipp fra 2008 og frem til i dag.

Figur 1: Kilde: Energiogklima, 2020, av Global Carbon Project

For at vi skal klare klimamålene FN har satt, er vi avhengig av internasjonalt samarbeid, og en bærekraftig utvikling. FN definerer bærekraftig utvikling som: «utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (FN-sambandet, 2019). Bakgrunnen i definisjonen er å ivareta naturressursene vi har, for at vi kan leve av ressursene også i fremtiden. FN ønsker å prioritere de fattige sitt behov og rettigheter til et bedre liv, da må vi også ta vare på klimaet vårt (FN-sambandet, 2019; hentet fra «vår felles framtid» (1987)).

EU ble opprettet i 1951 etter andre verdenskrig. Formålet var å opprette et felleskap mellom land i Europa for å forhindre en ny krig, gjennom et samarbeid om kull og stålvirksomhet mellom medlemslandene (Olsen et.al, 2017: 22). EU er bygd på traktater som forteller hva som er lov og ikke lov å gjøre. Dersom et politisk område ikke er nevnt i traktatene kan ikke EU ta dette politikkområdet videre.

Den nyeste traktaten i EU er Lisboa traktaten som ble iverksatt 1. desember 2009 (Olsen et.al, 2017: 30). Denne traktaten gikk bort fra søylesystemet i Maastrichttraktaten, og gikk over til å rettsligsett gjøre EU til en felles «juridisk person». På denne måten ble Europa Parlamentet (EP) sin mening styrket gjennom Lisboa traktaten (Olsen et.al, 2017: 31). EP er også en viktig pådriver innenfor klima og miljø (Bugge, 2011: 103).

EUs Green Deal ble lagt frem i 2019, denne avtalen danner grunnlag for å gjøre transport mer miljøvennlig, få en bedre sirkulær økonomi, og et grønt skifte i alle ledd i samfunnet. Dette vil blant annet føre til en avvikling av kull, olje og gass produksjon. Avtalen vil også føre til en økning i produksjonen av vind og vannkraft, flytte transport på veier over til tog og båter, og belyse bærekraftige løsninger i produksjon av klær, mat og industri. EU vil starte med CO_2 -håndtering, hvor Norge er ledende i ny teknologi. Det er interessant og se hvordan Norge håndterer de nye retningslinjene i EU sin Green Deal, På denne måten kan det være mulig å danne et bilde på hvordan Norge lar seg påvirke av EU. Melding Stortinget nr. 13 (2020-2021), er et godt eksempel på hvordan Norge bruker EU sin Green Deal i utviklingen av norsk klimapolitikk.

Hvordan blir norsk klimapolitikk europeisert? Hvilke faktorer spiller inn i utviklingen av klimapolitikken i Norge? Er det ene og alene norske naturressurser som står i fokus, eller lar norsk regjering EU styre hva Norge skal prioritere? Hvilke lover og regler setter rammene for politikernes beslutninger?

Jeg vil se nærmere på CO_2 -håndtering og kvotehandel, og analysere europeiseringen på disse områdene ved hjelp av kvalitativ metode og dokumentanalyse. Jeg ønsker å belyse disse to casene da de har ulikt utgangspunkt. CO_2 -håndtering er en ny teknologi under utvikling, mens klimavotesystemet er godt utviklet siden starten av 2000-tallet. For å få en forståelse av om det er flere faktorer som påvirker europeiseringen av norsk klimapolitikk, vil oppgaven

se på rettslige og politiske faktorer som kan spille inn i forholdet mellom Norge og EU, hovedsakelig med bakgrunn i EØS-avtalen.

Oppgaven forklarer hvordan norsk klimapolitikk blir europeisert over tid. For å finne ut av dette har jeg valgt å innhente informasjon fra Stortingsmeldinger, den norske Regjering sin hjemmeside, Miljødirektoratet, samt bruke lignende nettsider og dokumenter i EU. Videre dokumentanalyse vil innebefatte tidligere forskning og faglitteratur.

Spørsmålet oppgaven stiller er interessant da klimaproblemet blir sett på som et gjenstridig problem¹ det er utfordrende å finne en god løsning på (Naustdalslid, 2011: 123). Gjenstridige problem krever koordinering og samarbeid på tvers av land, men også internt. Det stilles høye krav til politikere og fagpersoner og det er derfor spennende å se hvordan dette løses av Norge og EU. Norge og EU samarbeider tett, og det er derfor forventet å finne en påvirkning fra norsk eller EU sin side i denne oppgaven.

Europeisering er et begrep som blir brukt i EU-forskning når integrasjonsprosesser for nasjonal utvikling eller nasjonal forandring, som en reaksjon på integrering i Europa skal analyseres (NOU 2012:2, s.807). Europeisering trenger ikke nødvendigvis å være helt spesifikt, det kan også være mer generelt (Olsen 2002: 2). Börzel (2002: 196) skriver; "Member States' responses to Europeanization are shaped, firstly, by their policy preferences and, secondly, by their action capacity. Both factors appear to be closely linked to the level of economic development, particularly in the area of regulatory policies."

Olsen (2002) viser til europeiseringens mange ansikter, og ulike måter og tolke europeisering. I denne oppgaven vil jeg prioritere europeiseringen av det generelle, ved å se på to offentlige dokumenter; Meld. St 13 (2020-2021), og sammenligne dette opp mot EU sin Green Del. Oppgaven vil også ta for seg det spesifikke ved å ta utgangspunkt i CO-håndtering og klimakvotehandling, som to ulike politikkområder.

For å få forstå hvordan den norske klimapolitikken blir europeisert, vil jeg bruke teori hentet fra Boasson (et al., 2021) som tar for seg europeiseringsprosesser og Börzel (2002) som ser på europeiseringsstrategier. Vertikal og horisontal europeisering vil være relevant i denne

---

¹ Opprinnelig «wicked issue» på engelsk

sammenheng. Når det gjelder oppgavens juridiske perspektiv vil det være relevant og analysere Norge og EU sin miljørett. Dette kan bidra til en bedre forståelse av europeiseringen av norsk klimapolitikk i et bredere perspektiv.

Kapittel 2 - Teori og metode

2.1 Teori om europeisering

Norge og EU samarbeider ikke bare gjennom EØS-avtalen. EU importerer mye elektrisk kraft fra Norge, og finansierer også en rekke forskningsprosjekter i landet. Norge påvirkes av EU, dette kalles europeisering, og europeisering er mye brukt i forskning om EU. Denne oppgaven vil legge vekt på hvordan Norge blir europeisert innenfor ulike politiske og juridiske områder. Jeg vil starte med å presentere teori om europeisering for å danne en forståelse av de ulike teoretiske elementene. Deretter vil jeg analysere hvordan Norge blir påvirket, både horisontalt og vertikalt. Oppgaven vil videre ta for seg forskjellige europeisering prosesser og strategier sett opp mot CO_2 - håndtering og klimavotehandling.

Europeisering defineres av Claes og Førland (2010: 45) som en forandring i nasjonal politikk som skyldes beslutninger eller beslutningsprosesser i EU. Dette har også en sammensetning av offentlig politikk og internasjonal politikk. Europeisering kan også sees i sammenheng med integrasjon fordi det handler om en økt følsomhet i endringer i andre medlemsland. Slik trekker dette også paralleller til globalisering på et internasjonalt nivå (Claes & Førland 2010: 45). I analysen vil jeg ta for meg EU og Norge sin miljørett, CO_2 håndtering, klimavoter og ambisjonene i norsk klimaplan fra 2021, og EU sin Green Deal. Dette i lys av europeisering.

I EU skjer europeisk integrasjonen både horisontalt og vertikalt. Sett fra et horisontalt synspunkt skjer integrering gjennom et samlet sett med regler, og landegrensene blir mindre viktige med fri bevegelse mellom medlemslandene (Olsen et. al., 2017: 45). Boasson (et. al., 2021: 220) legger til at horisontal europeisering er en spredning av ideer, tiltak eller politikktutforming på tvers av landegrenser. I et vertikalt synspunkt skjer integrering gjennom opprettelsen av overnasjonale institusjoner, som binder medlemslandene rettslig og politisk (Olsen et., al. 2017: 45).

Europeiseringen vil være helt friksjonsfri dersom politikken er helt lik i EU og i alle medlemslandene (Claes & Førland, 2010: 45). Når det skjer endringer i den nasjonale politikken kan dette føre til utfordringer, da europeiseringen ikke lengre vil være friksjonsfri. Slike problemer kan forekomme ved direkte og indirekte krav (Claes & Førland 2010: 46). Indirekte krav er eksempelvis når EU sin politikk påfører nasjonene kostnader dersom de ikke

gjør som EU bestemmer. Dette kan sees på fra et økonomisk perspektiv. Direkte krav er et resultat av EU sine vedtak og sees på fra et politisk-administrativt perspektiv (Claes & Førland, 2010: 46).

Europeisering påvirker medlemslandene gjennom regler, interesser, læring og ideer. Interesser påvirkes indirekte gjennom endring av forslag på statsnivå, endring i (sub)nasjonale aktørers politiske påvirkningskraft eller gjennom EU sine standarder for hvordan de ønsker at noe skal være (Claes & Førland, 2010: 46). Dette kan for eksempel være gjennom EUs håndtering av klimakrisen, hvor det settes et press på medlemslandene. Gjennom læring kan EU påvirke politiske beslutninger i medlemsland, et eksempel på dette er informasjon om klimagasser i atmosfæren, som kan føre til at medlemsland ønsker å redusere gassutslipp. Ideer kan tas opp blant politikere eller byråkrater innad i EU, og regler kommer til anvendelse i form av traktater.

EU er bygget på to traktater; Traktaten om Den europeiske union (TEU) og traktaten om Den europeiske unions funksjon (TFEU). TEU tar for seg generelle bestemmelser som definerer Unionen, mens TFEU behandler spesifikke bestemmelser når det gjelder Unionens institusjoner og politikk (Schutze, 2020: .3). Traktatene er opprettet gjennom avtaler mellom medlemslandene, og fungerer på en overnasjonal måte (Olsen et. al., 2016: 31). EU viser hensyn i noen nasjonale tilfeller. Nasjonale myndigheter tilpasser seg EU gjennom å tilegne seg den samme løsnings- eller problemforståelsen (Claes & Førland, 2010: 46).

2.1.1 Europeiseringsprosesser

Land kan i følge Boasson (et.al., 2021: 243) bli europeisert på ulike måter. Lagdelt² europeisering skjer når er land gjentatte ganger legger til nye elementer i sin nasjonalpolitikk, i tråd med vertikale og horisontale europeiseringsendringer. Når det gjelder stabilitet og endringer i politisk utvikling på innenriksnivå, så påvirkes dette både av innenlandske og europeiske faktorer og prosesser. En fryst³ europeiseringsprosess blir i mindre grad påvirket av pågående europeiske endringsprosesser, så lenge de er i tråd med EU-reglene. Her vil det være de innenlandske faktorene som påvirker endringer og stabilitet på politikkområdet. Den overfladiske⁴ europeiseringsprosessen endrer politikk gjentatte ganger i tråd med vertikal og

---

² Opprinnelig «layered» på engelsk

³ Opprinnelig «frozen» på engelsk

⁴ Opprinnelig «Shallow» på engelsk

horisontal europeisering, kun med utgangspunkt i EU sin politikk. Stabilitet og endring vil da være avhengig av den europeiske utvikling. Til slutt henviser Boasson til beskyttende⁵ europeiseringsprosess, som vil si at et land ikke lar seg påvirke av verken vertikal eller horisontal europeisering. Det er først og fremst faktorer og prosesser på innenlands nivå som påvirker stabilitet og endring i utviklingen av innlandspolitikken (Boasson et. al., 2021: 245).

For å få en bedre forståelse av horisontal og vertikal europeisering, i lys av Börzel (2002) sine europeiseringsstrategier vil jeg bruke Boasson (et. al., 2021) sine europeiseringsprosesser. Boasson (et. al., 2021) har satt disse prosessene i sammenheng med land, men for å spisse dem mer inn mot denne oppgaven, vil jeg se på disse prosessene i forhold til CO_2 -håndtering og kvotehandel.

2.1.2 Europeiserings strategi

I følge Börzel (2002: 194) kan europeisering deles inn i to dimensjoner; ovenfra-og-ned og nedenfra-og-opp. EU sine institusjoner blir påvirket av medlemslandenes egen nasjonale politikk, og medlemslandene av EU sin politikk. Ovenfra-og-ned styring kan sees i sammenheng med vertikal europeisering. Jo mer strukturell makt som styres av EU, jo større blir innvirkningen på utviklingen av innenrikspolitikken (Boasson, et. al., 2021: 221). For å håndtere europeisering mener Börzel (2002) at det er tre strategier medlemslandene kan bruke. Ved å bruke denne teorien, håper jeg å få en bedre forståelse av utviklingsprosessen innenfor CO_2 håndtering og klimakvotehandling.

a) Temposetter⁶

Temposettere utvikler politikken fremover, og implementere innenrikspolitikken i EU. Innenfor klimapolitikken har temposettere blitt kalt «ledere», og «pionerer». Det er viktig å merke seg at denne artikkelen er fra 2002, og at det har skjedd endringer i EU de siste tiårene. I 2002 ble «pionerer»-landene sett på som Tyskland, Danmark, Sverige, Nederland, Østerrike og Finland. Dette var land som flere ganger har formet europeisk politikk når det gjelder innenlands prioriteringer (Börzel, 2002: 197). Tempo setting kan sees på som en nedenfra-og-opp dimensjon, da det er medlemslandene som bidrar til europeiseringen i EU.

Medlemslandene klarer å inspirere hverandre på EU-nivå. Danmark ble sett på som et land

---

⁵ Opprinnelig shielded på engelsk

⁶ Opprinnelig pace setting på engelsk

som «gikk foran» fordi de fokuserte på å bekjempe forurensning på et nasjonalt nivå, og hadde et ønske om å ta egne frie politiske valg. Nederland og Tyskland ble sett på som «pushers» da de påpekte behovet for et europeisk samarbeid når det kommer til klimapolitikken (Börzel, 2002: 203).

b) Bremskloss⁷

Bremskloss strategien prioriterer det motsatte av temposetter. I følge Börzel (2002: 203) er målet å stoppe andre medlemsland i å få deres politikk opp på et EU-nivå. Disse medlemslandene kalles «lagers» og ble i 2002 sett på som land som hang etter industrielt. Eksempler på slike land var Portugal, Italia, Spania, Irland, og Hellas. I dag kan land som Polen og andre øst europeiske land sees som en del av denne gruppen. Fokuset i disse landene var å bygge opp nasjonen, og komme seg opp på samme industrielt nivå som de rike landene i nord. Aktiv klimapolitikk ble mindre prioritert, noe som førte til lavere politisk oppslutning (Börzel, 2002: 203). Det krever ofte mer økonomi og implementere EU sitt regelverk i disse landene (Börzel, 2002: 204). Dårlig økonomi fører til motstand mot å gjennomføre EU sine tiltak, og ønsket om egne pakkeavtaler eller økonomisk støtte for å gjennomføre EU sine krav til klimapolitikken trer frem (Börzel, 2002: 205).

c) Avventning⁸

Avventning er en strategi som også kan oversettes til «å sitte på gjerdet». Strategien fokuserer på å avvente med tiltak i hjemlandet, for å hindre å måtte gjøre endringer når tiltak kommer fra EU. I 2002 var dette land som Belgia, Frankrike, Luxembourg og Storbritannia. Landene manglet handlingskapasitet og var derfor nøytrale og likegyldige (Börzel, 2002: 206). I dette eksempelet forventer ikke medlemsstatene noen betydelig kostnad, mest sannsynlig fordi de har en egen politikk som lett kan reguleres. De kan feilberegne kostandene av implementering av EU sitt regelverk, eller ikke legge vekt på problemet. Det kan også handle om at landene håper å oppnå et politisk resultat de ikke har klart å oppnå i hjemlandet (Börzel, 2002: 207).

---

⁷ Engelsk – foot dragging

⁸ Engelsk – Fence- sitting

De ulike strategiene kan oppsummeres slik:

- **Temposetter**, målet er å få nasjonale politiske avgjørelser opp på EU nivå, ved å minimere implementeringskostnadene. Det kan være land med mye makt som benytter seg av denne strategien.
- **Bremsekloss**, målet er her å forhindre implementering av EU sitt regelverk, mest sannsynlig fordi det blir dyrt. Utvikling i eget land blir prioritert først. Dersom land er skeptiske til EU sin politikk, eller ser behovet for økonomisk støtte, kan det tenke seg at land tar i bruk denne strategien.
- **Avventing**, målet er å «vente» på utfallet fra EU. Landet har mest sannsynlig en veldig lik politikk som EU, og det vil derfor kreve lite å gjøre som Unionen sier. Land som ønsker å få gjennom politiske avgjørelser de ikke har fått gjennom i hjemlandet, kan også ta i bruk denne strategien.

Hvilken strategi hvert enkelt land bruker, avhenger av økonomi, påvirkning, og samfunnsutvikling (Börzel, 2002: 194). I analysen vil oppgaven ta for seg disse tre strategiene, og koble disse opp mot CO₂-håndtering og klimakvotehandling. Hvordan bruker Norge disse strategiene, er det flere enn en strategi som blir brukt på begge områder?

For å forstå hvordan europeiseringsprosessen til Boasson (et. al., 2021), og strategiene til Börzel (2002) henger sammen, viser disse tabellene en oversikt. Det er viktig å merke seg at det kan forekomme endringer. Beskyttende europeisering kan også bruke temposetter-strategi, dette kommer an på måten landet eller politikkområdet velger å forholde seg videre oppover på EU nivå.

	Europeisering	Politisk utvikling på innenriksnivå	Strategi
Lagdelt	horisontalt og vertikalt	innenlandske og europeiske faktorer	Avventing
Fryst	liten grad, litt vertikalt	innenlandske faktorer	Tempo setter
Overfladisk	horisontalt og vertikalt	europeiske faktorer	Avventing
Beskyttende	ingen grad	innenlands faktorer	Bremsekloss

	Europeisering	Fokusområdet
Tempo setter	Nedenfra og opp	innenlandske prioriteringer
Bremsekloss	«Ingen»	innenlandske prioriteringer
Avventning	Nøytral	innenlandske og europeisert prioritering

Tabell 2: Oppsummering av teorien

2.2 Metode

Hensikten med samfunnsvitenskapelig metode er å gi en forståelse av hvordan verden er, hvordan vi kan analysere den, og forstå samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen et.al., 2015: 29). Ikke minst mener Johannessen (2015: 32) at det er viktig at undersøkelsen skal ha et bestemt mål. I denne oppgaven er målet å forklare hvordan norsk klimapolitikk blir europeisert. Dette vil jeg finne ut ved å gjennomføre en casestudie av Norge sin klimapolitikk, og benytte meg av en dokumentanalyse, også kalt tekstanalyse, ved bruk av kvalitativ metode. Casene oppgaven vil ta utgangspunkt i er europeisering av CO_2 -håndtering og klimakvotehandling. Videre vil oppgaven ta for seg forskjeller og likheter mellom to sentrale klimaavtaler i henholdsvis Norge og EU.

2.2.1 Kvalitativ metode

I denne oppgaven vil jeg bruke kvalitativ metode, da jeg ønsker å få en bedre forståelse av hvordan norsk klimapolitikk europeiseres. Mer spesifikt vil jeg gjennomføre en dokumentanalyse på relevant datamateriale i form av tekst fra offentlige dokumenter. Gjennom kvalitativ metode undersøkes fenomener det er forsket lite på, eller fenomener hvor det er ønskelig med en mer grundig forståelse (Johannessen et.al., 2015: 32). Oppgaven vil bruke offentlige dokumenter som Stortingsmeldinger, lover i EU og norske lover. Jeg har valgt å se på Börzel (2002) sin artikkel om europeiseringsstrategi og bruke den i analysen. Oppgaven vil også ta utgangspunkt i Boasson (et. al., 2021) sin teori om ulike europeiseringsprosesser. Det er spennende å bruke begge disse for å undersøke om det kan være en sammenheng mellom strategi og prosess. Hvordan dette eventuelt har utviklet seg over tid, også i forhold til horisontal og vertikal europeisering.

2.2.2 Dokumentanalyse

Datainnsamling/gjennomføring

I følge Leseth og Tellmann (2014: 62) er datamaterialet forskningsartikkelens ryggrad. For å samle inn data kan forskere bruke observasjoner eller tekstanalyse (Leseth & Tellmann, 2014: 63). I denne oppgaven vil jeg ta for meg tekstanalyse, da jeg ønsker å analysere Stortingsmeldinger, lover og andre offentlig dokumenter, for å forstå hva som har skjedd, og når. Oppgaven avgrenses til perioden mellom 2000 og frem til 2021 og omhandler CO_2 - håndtering og klimavoter i Norge og EU. Tidligere forskning vil bli brukt i analysen som et støtteverktøy. En annen måte å samle inn data på kan gjennomføres ved hjelp av intervjuer (Leseth & Tellmann, 2014: 63). Jeg kunne intervjuet personer som jobber i Utenriksdepartementet, EU-kommisjonen eller i andre relevante institusjoner. Dette ville ført til en annen vinkling på oppgaven.

Utvalgsstrategi

I kvalitative undersøkelser er målet å få fyldige beskrivelser av fenomenet. Det er viktig med strategisk utvelgelse for å finne informanter fra en målgruppe som gjør at forskeren kan samle inn nødvendig data (Johannessen et.al., 2015: 106). I denne oppgaven har jeg bevisst funnet data som er relevant for EU og Norge sin klimapolitikk. Jeg har aktivt brukt norsk klimalov og EU sine traktater og artikler angående klima og bærekraftig utvikling. Jeg har også søkt opp tidligere forskning innenfor europeisering av klimapolitikk. I oppgaven har jeg brukt faglitteratur som omhandler EU, klimapolitikk og internasjonale relasjoner. På denne måten har jeg samlet grundig kunnskap om fenomenet, både nasjonalt og internasjonalt. Denne undersøkelsen er basert på teoribasert utvalg, gjennom hendelser og tidsperioder (Johannessen et.al., 2015: 109). I oppgaven blir det gjort utvalg av flere politiske viktige tilfeller (Johannessen et.al., 2015: 111), som CO_2 -håndtering og klimavotehandling, dette for å få en forståelse av hvordan arbeidet med klimapolitikken er gjennomført.

Tekstanalyse handler om å finne tekst som allerede eksisterer, forut for eller uavhengig av forskningsprosjektet (Ryghaug, 2002, referert fra Leseth & Tellmann, 2014: 164). I hovedsak handler tekstanalyse om det som skjer etter vi har funnet den teksten som skal analyseres. Når tekst skal analyseres kan den enten analyseres som «tekstens kontekst» eller «tekstdata som kontekst». Tekstens kontekst handler om at fenomenet analyser teksten, mens tekstdata som kontekst handler om å bruke teksten for å forklare fenomenet (Leseth & Tellmann, 2014:

169). I denne oppgaven vil jeg bruke tekstdata som kontekst. Dataen jeg har samlet inn er hentet fra offentlige dokumenter, i søkeprosessen har jeg aktivt søkt etter følgende ord; «europeisering», «klimapolitikk», «Norge» og «EU».

2.2.3 Validitet

Det er ulike definisjoner på validitet sett fra et kvalitativt og et kvantitativt synspunkt. Kvantitative undersøkelser handler om analyse og tallmaterialet. Dette blir utfordrende fra et kvalitativt ståsted, da formålet ofte uttrykkes i form av tekst. Gjennom kvalitative undersøkelser er målet og finne ut om funnene i undersøkelsen representerer virkeligheten og formålet med studien. For å sikre at en undersøkelse er troverdig viser Lincoln og Guba (1985) (referert fra Johannessen, 2015: 230) til vedvarende observasjon, og metodetriangulering. For å oppnå dette har jeg valgt å ta utgangspunkt i Regjeringsdokumenter og Stortingsmeldinger på 2000-tallet, og utforsket andre forskningsdokumenter for å se om det er en sammenheng. For å øke validitet i oppgaven, vil jeg avslutningsvis ta for meg eventuelle feilkilder og videre forskning.

2.2.4 Reliabilitet

Reliabilitet handler om datainnsamlingens pålitelighet (Johannessen et.al., 2015: 40). For å styrke påliteligheten i kvalitativ metode er det viktig å gi en inngående beskrivelse av konteksten, og også fokusere på å fremstille fremgangsmåten på en åpen og detaljert måte (Johannessen et.al., 2015: 230).

I analysedelen vil jeg aktivt koble CO_2 -håndtering og kvotehandel opp mot Börzel (2001) og Boasson (et. al., 2021) sine artikler. Börzel er en tysk forsker, mens Boasson er norsk. Ved å bruke to forskere fra EU og Norge, kan dette påvirke resultatene jeg finner. Hadde jeg valgt å innhente informasjon kun fra norske forskere, kunne dette ført til at oppgaven hadde fått et norsk perspektiv på europeisering. Ved å hente informasjon fra disse to forfatterne, kan dette føre til flere perspektiver fra EU og Norge. Datainnsamlingen er drevet av problemsstillingen, og det er derfor hentet flere offentlige dokumenter fra både Norges Regjering, og EU sine institusjoner. På denne måten sikrer jeg at informasjonen i oppgaven er pålitelig.

Kapittel 3 - Analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg først forklare klimapolitikken historie fra slutten av 1900-tallet og frem til i dag fra et internasjonalt, norsk og EU-perspektiv. Dette for å få en forståelse av hvordan klimapolitikken har utviklet seg over tid. Videre vil oppgaven dra frem det juridiske perspektivet på klimapolitikk og miljøvern sett i sammenheng med EØS avtalen, og hvilken betydning dette har for Norge. Oppgaven vil deretter ta for seg CO_2 -håndtering og klimakvotehandling som to politiske områder innenfor klimapolitikken. På denne måten kan jeg finne ut om det er forskjeller eller likheter på konkrete områder. Til slutt vil oppgaven ta for seg to dokumenter, et fra Norge og et fra EU, og se på sammenhengen mellom disse to. Underveis vil jeg drøfte hvordan de ulike delene blir europeisert i henhold til prosessene og strategiene til Boasson (et. al., 2021) og Börzel (2002).

3.1 Internasjonal klimapolitikk – historie

For å bekjempe og øke kunnskapen om klimaendringer opprettet FN sitt miljøprogram og World Meteorological Organization (WMO) The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) i 1988. IPCC ble opprettet for at de som tar beslutninger som påvirker klima, skal vite hva de gjør og hvilke konsekvenser dette kan få på lengre sikt. IPCC gjennomfører ikke egen forskning, men evaluerer rapporter og utarbeider disse gjennom flere trinn. Dette for å forsikre objektiv og åpen informasjon (IPCC, 2020).

I 1990 ble det anerkjent at klimaendringer er menneskeskapte, hvilket førte til en innføring av CO_2 -avgift på transport og oljeproduksjon. FN innførte et sektoransvar, som innebar at alle sektorer skulle prioritere klima og miljø. I Norge førte dette til at miljødepartementet mistet sitt ansvar for miljøpolitikken, og alle departementene fikk ansvar for hvert sitt område. I Norge ble ikke dette innført i lovverk eller saksbehandlingsprosedyrer, noe som førte til lite endring i praksis (Andresen et al., 2008: 33).

Kyoto-protokollen var en internasjonal avtale som skulle redusere alle lands klimautslipp. Avtalen ble utarbeidet i Japan i 1997 og trådte i kraft i 2005 (Kyoto protokollen, 2020). Denne avtalen forpliktet utvalgte industriland (i-land) å redusere sine utslipp på utvalgte drivhusgasser i perioden 2008-2012. Det spesielle med denne avtalen var at noen land ble hardt rammet, i motsetning til andre land. Tyskland måtte gjennomføre store utslippskutt, mens Norge slapp unna. For å redusere kostnadene og utslippsbegrensningene, spesifiserte Kyoto-protokollen tre fleksibilitetsmekanismer: kvotehandling, felles gjennomføring og grønn

utviklingsmekanisme (Hovi, 2018: 138). Hovi (2018: 138) referer til at utslippsmålene til Kyoto protokollen gjorde store fremskritt, og at det spesielt var landene i EU som reduserte sine hjemlige utslipp mest. Norge utnyttet seg av den grønne utviklingsmekanismen, som vi si at Norge betalte for å få sine utslippsmål godkjent, gjennom å betale for utslippstiltak i andre land.

Under klimatoppmøtet i Paris i 2015 ble det forhandlet frem en ny klimaavtale, det ble prioritert en nasjonalsamling av mål og en begrenset mulighet for kutt i utviklingsland. På denne måten ble det en begrensning i kjøp av klimakvoter. Forskjellen mellom Kyoto- og Parisavtalen er at statene i større grad kan bestemme selv innholdet av de nasjonale klimamålene (Christensen, 2018: 115). Parisavtalen benytter en nedenfra-opp-tilnærming, mens Kyoto-protokollen i større grad benytter seg av en ovenfra-ned tilnærming (Hovi, 2018: 139). Parisavtalen legger et press på partene om å gjennomføre en gjennomgang av klimatiltakene hvert femte år, og samtidig innføre mer ambisiøse løfter for klimautslipp de kommende fem årene. Målet i Parisavtalen er at partene skal begrense økningen av den globale oppvarmingen til under 2 grader celsius, helst ikke mer enn 1,5 grad celsius (Hovi, 2018: 139).

Med bakgrunn i Parisavtalen opprettet Europakommisjonen EUs Green Deal 11. desember 2019, denne avtalen skal gjøre EU karbonnøytralt innen 2050. Kommisjonen lagde et forslag til de andre EU-institusjonene hvor de forklarte hva denne avtalen er, og hvordan den vil fungere i praksis (COM (2019) 640 final).

3.2 EU's klimapolitikk

Først i 1986 foreslo EP en felles klimapolitikk for EU. I Dublin i 1990 kom det frem at også Rådet for den europeiske union ønsket tidlige løsninger for å nå målene FN hadde satt. Det ble en politisk enighet om å samle klima- og energipolitikken og stabilisere CO_2 -utslipp innen 2000. Dette kun hvis andre lignende land som USA og Russland gjennomførte de samme tiltakene (Wurzel & Connelly, 2011: 4).

I 1992 ble FN's klimamøte holdt i Rio. EU bestemte seg etter dette for å stabilisere CO_2 -utslippene innen 2000. Forhandlinger rundt Kyoto avtalen ble gjennomført i 1997 (Wurzel & Connelly, 2011: 4). I 2000 kommuniserte kommisjonen et «fremover mot et europeisk

klimaendringsprogram». EP mente at klimaendringsprogrammet måtte vise til mer ambisiøse målinger, og det måtte derfor jobbes enda mer med et klimaendringsprogram.

13.mars 2001 trakk den daværende amerikanske president Bush, USA fra å ratifisere Kyoto-avtalen. Miljørådet i EU ønsket derimot å gjøre det motsatte. Avtalen ble ratifisert av EU 31.mai.2002, og med dette gjelder avtalen for hele EU og dens medlemsland. Det tok likevel tre nye år før Kyoto avtalen trådte i kraft i 2005 (Wurzel & Connelly, 2011: 4).

I mars 2007 ble Rådet enige om klimapakken «20-20 by 2020». Klimapakken la vekt på at EU skulle redusere 20% av klimagassutslipp innen 2020 og betinget 30% reduksjon, dersom andre sammenlignbare land gjorde det samme. EU ønsket med dette å stabilisere en temperaturøkning på to grader celsius, også kalt to-graders-målet. I 2008 gjorde Kommisjonen en konsekvensutredning av klimapakken. Under Polen konferansen samme år ble EU enig om å forlenge «Emissions Trading Scheme» (ETS – EU sitt kvotehandel system), til og også gjelde luftfart innen 2010. Det ble også foreslått en lovgivende bindende CO_2 -grense for biler og en revisjon av ETS for 2013-2020 (Wurzel & Connelly, 2011: 4).

1.desember 2009 ble Lisboa-traktaten iverksatt, som førte til endringer i to av EU sine allerede eksisterende traktater (Olsen et. al., 2017: 30-31). Det europeiske fellesskap (TEC) ble gjort om til Traktat for Den europeiske unions virkemåte (TFEU) og Traktat for Den europeiske union (TEU), som nå er de to gjeldende traktatene i EU (Olsen et.al 2017: 31). I TFEU-en står bestemmelsene om hvordan klimapolitikken skal styres. Kapittel XX (20) artikkel nr. 191 og 192 tar spesifikt for seg dette punktet, og i dag styres EUs klimapolitikk gjennom disse bestemmelsene.

Kommisjonen skriver på sine nettsider i 2020 (European Commission, 2020) at EU's «Green Deal» er EU's plan for å skape en bærekraftig økonomi i fremtiden, og at EU kan snu klimaendringene til «vår mulighet». Kommisjonen har lagd en handlingsplan som detaljert forklarer hvordan EU skal nå målene om å eliminere gassutslipp innen 2050 (COM (2019), 640 final, Annex). Avtalen er i konstant endring og 17.september 2020 foreslo Kommisjonen et nytt forslag om å få ned klimautslippene enda mer innen 2030. Dette forslaget kom etter at EP mente at EU er nødt til å gjøre flere tiltak forttere enn det som var planlagt i det første forslaget fra desember 2019 (COM (2020) 562 final).

3.3 Norsk klimapolitisk historie

Før 1970-tallet fokuserte Norge på klassisk miljøvern. Det var først fra 1970-tallet at den fremtidige forurensningspolitikken vokste frem (Andresen et al., 2008: 30). I 1970 kom de første internasjonale miljøbegivenhetene som førte til at miljøvern kom på den politiske agendaen i Norge. I 1972 ble Miljødepartementet opprett, det ble opprettet et direktorat for naturforvaltning og et forurensningstilsyn. Selv med Miljødepartementets opprettelse var det likevel Finansdepartementet som fikk ansvaret for Miljødepartementets oppgaver.

Miljødepartementet fokuserte på miljøvern og vannforurensning. Forurensningen som kom fra olje og gass produksjonen ble ikke prioritert (Andresen et al., 2008: 32). Fra 1980-tallet har Norge drevet en aktiv nasjonal klimapolitikk, og var et av de første landene i verden som innførte CO_2 -avgifter i 1991 (St. meld. 54 (2000-2001) s. 5).

Norge har ikke en tallfestet internasjonal utslippsforpliktelse i perioden fra 2000 og frem til 2008 (St. meld. 54 (2000-2001) s. 27). I denne perioden er det stor usikkerhet om Kyoto-protokollen i det hele tatt ville tre i kraft, og mye av klimapolitikken er preget av dette. Etter at St. meld. 54 (2000-2001) ble lagt frem i juni 2001, mente Regjeringen at klimapolitikken måtte bli mer offensiv. Verden stod overfor store klimaendringer og Norge ble nødt til å ta større nasjonalt og globalt ansvar (St. meld. 15 (2001-2002) s. 2).

Regjeringen la i 2007 frem St. meld. 34 (2006-2007), hvor de kom med innspill til hvordan de ønsket at den norske klimapolitikken skulle gjennomføres det kommende året. I St. meldingen nevnes det hvordan EU sin klimapolitikk gjennomføres. Det står at EU er en pådriver innenfor klimapolitikken, og at Unionen har kommet opp med mange robuste virkemidler. Innføringen av nasjonale og internasjonale klimakvoter er et eksempel på robuste virkemidler (St. meld 34, (2006-2007) s.34). Regjeringen ønsker at norsk klimapolitikk skal bygge på anerkjente og etablerte prinsipper. Prinsippene i st. Meld 34 (2006-2007) legger vekt på at forurenserne skal betale, bærekraftig utvikling, tålegrense- og føre-var-prinsippet (St. meld. 34, (2006-2007) s.36). Regjeringens langsiktige mål er at Norge skal forplikte seg til å kutte globale utslipp av klimagasser tilsvarende 30% av Norges utslipp i 1990, og at Norge skal være karbonnøytralt i 2050 (St. meld. 34, (2006-2007) s.36).

Norge hadde i 2014-2015 som mål å redusere klimagassutslippene sine med 40% innen 2030, sammenlignet med nivået i 1990 (referert fra Christensen, 2018: 114). Norge går bevisst inn i

et tettere forhold med EU gjennom klimapolitikken, noe som igjen fører til en tettere klimapolitisk integrasjon. Norges klimamål for 2030 kombinerer å redusere klimagassutslipp globalt, på tvers av geografiske grenser, nasjonalt innenfor spesifikke grenser (referert fra Christensen, 2018, Boasson, 2015: 51), samtidig som utslippskuttene skal være kostnadseffektive (Christensen, 2018: 116). Meld. St. 41 (2016-2017) (s.21) henviser til en felles dialog med EU om å oppfylle utslippsforpliktelsen for 2030.

Regjeringen la i 2020 frem et forslag om en plan for CO₂-håndtering i Norge. Prosjektet har fått navnet Langskip og er et resultat av ny teknologi for å redusere gassutslipp i Norge. I statsrådets innlegg som er lagt ut på Regjeringens hjemmeside presiseres det at andre land, og spesielt finansiering fra EU, må tas i bruk for at teknologien skal lykkes (Regjeringen, 2020).

3.4 Klima og miljøvern under EØS-avtalen

Norge har et tett samarbeid med EU gjennom EØS-avtalen. Det vil derfor være relevant og forstå hvordan EØS-avtalen påvirker Norge sin klimapolitikk. I teorien henviser oppgaven til vertikal europeisering, som betyr at det er opprettet overnasjonale institusjoner og samarbeid skjer på et juridisk og politisk nivå. Dette gjør miljøvern under EØS-avtalen relevant for denne oppgaven.

EØS-avtalen er en viktig faktor i utviklingen av norsk miljøpolitikk og miljørett, fordi det som skjer i EØS-avtalen er en refleks av det som skjer i EU (Bugge, 2011: 100). For å forstå hvorfor EØS-avtalen er viktig i henhold til Norsk miljørett, vil denne delen av oppgaven forklare hva EØS-avtalen går ut på, deretter vil jeg skrive litt om EU og dens traktater, for så å forklare norsk klimalov og EU sin miljørett. Til slutt vil oppgaven ta for seg hvordan EØS-avtalen har påvirket norsk miljørett mer spesifikt.

3.4.1 Det europeiske økonomiske samarbeid (EØS-avtalen)

Norge ble en del av EØS-avtalen 1.januar 1994, etter at det norske folk stemte nei til å bli en del av EU (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2015: 7). Norge er medlem av EØS-avtalen sammen med EFTA-landene Island og Liechtenstein. EØS-avtalen skal sikre like rettigheter og forpliktelser i EU som andre EU-medlemsland (The Basic Features of the EEA Agreement, 2013: 2). Dette innebærer fri bevegelse av varer, mennesker, tjenester og

økonomi (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2015: 8). Det er viktig å merke seg at EØS-avtalen ikke dekker EU sin felles landbruks- og fiskeripolitikk, tollunion, handelspolitikk, utenriks- og sikkerhetspolitikken, retts- og innenrikssaker eller valutaunion (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2015: 8).

EØS-avtalen er basert på primærlovgivningen (traktatene) og sekundærlovgivningen (EØS-relaterte forskrifter, direktiver og beslutninger til EU). Dette er grunnen til at EØS-avtalen i stor grad er identiske med EU-lov og den blir videre sett på som en dynamisk avtale da den kontinuerlig oppdateres med ny EU-lovgivning. TEU artikkel 4 nummer 3 er tilsvarende lik EØS-avtalens artikkel 3 og omhandler plikten til lojal gjennomføring av avtalen (Bugge, 2011: 114). Gjennom protokoll 35 har EØS-EFTA landene forpliktet seg til å innføre en lovbestemmelse i nasjonale regelverk om at EØS reglene har forrang ved en eventuell konflikt med andre lovbestemmelser (The Basic Features of the EEA Agreement, 2013: 6). Miljøområdet i EU er EØS-relevant og må derfor implementeres i norsk regelverk (Bugge 2011: 102). Bugge (2011: 103) skriver at et flertall av nye forskrifter innenfor miljøområdet i Norge har kommet på grunn av EØS-avtalen.

3.4.2 EU's miljørett

TEU artikkel 3 nummer 3 henviser til EU sitt mål om en bærekraftig utvikling og miljøvern. Bærekraftig utvikling kan sees i lys av definisjonen til Brundtland-kommisjonen: «en forbedring av levekår og velferd innenfor de grensene som settes av hensynet til naturmiljøet og sikring av naturmangfoldet på lang sikt» (Bugge, 2011: 109). Gjennom integrasjonsprinsippet har miljøvern og bærekraftig utvikling et viktig juridisk grunnlag, det fremkommer i TFEU artikkel 11: «miljøbeskyttelseskrav skal integreres i utformingen og gjennomføringen av Unionens politikker og virksomheter, særlig med henblikk på fremme en bærekraftig utvikling». På grunn av integrasjonsprinsippet skal miljøvirkningene tas i betraktning når ny politikk skal utvikles. Dette betyr ikke at miljøvern hensyn har prioritet fremfor andre hensyn, men det har en betydning på lik linje med andre krav som stilles jf. TFEU artikkel 8, 9, 10, 12 og 13 (Bugge, 2011: 109-110).

I TFEU kapittel XX (20) artikkel 191-193 ligger de viktigste hjemlene når det gjelder miljørett i EU. Denne delen kalles miljøavsnittet og kommer til anvendelse når regler og lover som har som hovedformål å verne og forvalte miljøet skal vedtas. Når regler skal vedtas i EU vil flere

mål og hensyn kombineres, dette betyr at miljøavsnittet sjeldent kommer til anvendelse alene. Bugge (2011: 110) skriver: «hovedregelen er at miljøavsnittet er riktig hjemmel for lovgivning der miljøvern er det dominerende formålet, som for eksempel prinsipper for utslippsregulering eller behandling av avfall osv.» Det er også generelle hjemler på miljøområdet i artikkel 114 om det indre marked samt innenfor transport, landbruk, energi, helse, osv. (Bugge, 2011: 110).

3.4.3 Norsk klimalov

I 2017 ble det kunngjort planleggingen av en norsk klimalov. Denne klimaloven fikk ikrafttredelse 01. januar 2018 og har som formål å fremme gjennomføringen av Norges klimamål. I §1, 3 ledd poengteres det også at denne loven skal gjennomføres felles med EU. Loven har egne klimamål for 2030 (§3) og 2050 (§4), den har også en egen paragraf som spesifiserer at klimamålene skal gjennomgås hvert 5 år (Klimaloven, 2018, §5). Dette kan sammenlignes med Parisavtalen da det også der står at klimamålene skal gjennomgås hvert 5 år.

3.4.4 EØS-avtalens påvirkning på norsk klimapolitikk og -lovgivning

EØS-avtalen gir EFTA-landene de samme mulighetene og rammebetingelsene innenfor miljøområdet, som TFEU og TEU gir EU sine medlemsland. EØS-avtalens artikkel 78 henviser blant annet direkte til kapittel XX (20) om miljørett i EU. Artikkel 78 i EØS-avtalen henviser også til miljøtiltak som et fellessamarbeid utenfor de frie friheter – varer, tjenester, kapital og personer (Bugge, 2011: 114).

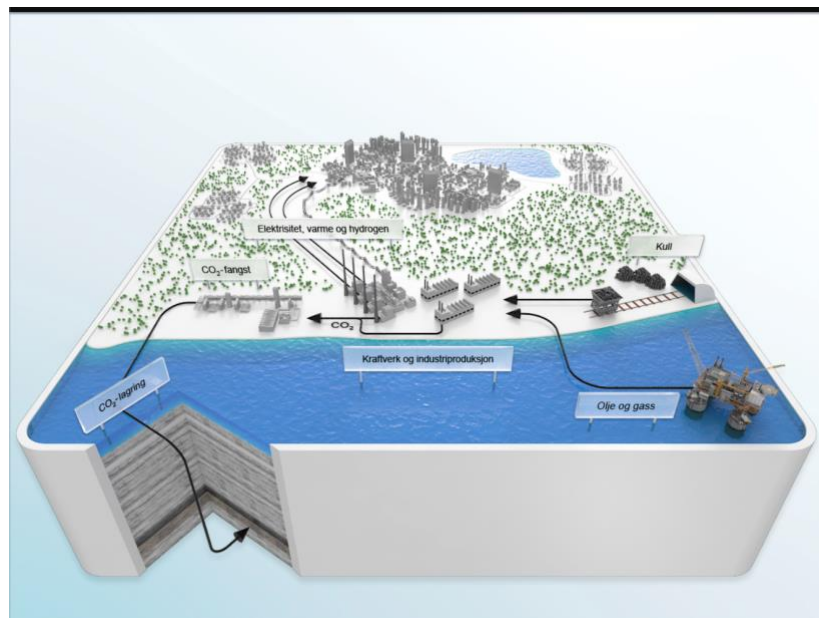
Det kan se ut som at EØS-medlemskapet har ført til en mer ambisiøs miljøpolitikk i Norge på flere områder. Spesielt innenfor reglene om konsekvensutredning og forurensnings- og avfallspolitikk. Likevel skriver Bugge (2011: 120) at Norge og EU sin klimapolitikk mest sannsynlig ville vært veldig lik, uavhengig av om Norge hadde vært medlem av EØS-avtalen eller ikke. Dette fordi både Norge og EU sitt miljøvernarbeid skjer innenfor rammen av et bredere internasjonalt samarbeid (Bugge, 2011: 120). Gjennom EØS avtalen blir Norge nå «pålagt» å følge EU dersom de velger å ratifisere en internasjonal klimaavtale. Internasjonale avtaler og EØS-reglene vil i mange tilfeller være ganske identiske. Likevel vil utformingen av bestemmelsen ofte være mer spesifikk og/eller strengere i EØS-avtalen. Dette har ført til at

reglene er mer presise og sikrer en større forutsigbarhet. Så lenge miljøreglene følges, og miljøpolitiske mål nås, kan dette bidra til å gjøre miljøregelverket mer effektivt ifølge Bugge (2011: 121). Gjennom EØS avtalen bindes Norge av direkte krav. Dette blir sett på fra et politisk administrativt perspektiv.

3.5 CO₂ – håndtering

Videre vil oppgaven ta for seg to politikk områder, CO₂ håndtering og klimavote handel, for så å se på to politiske dokumenter som omhandler klimamålene fremover i EU og Norge. CO₂ håndtering er et tiltak for å begrense CO₂ -utslipp i atmosfæren, og består av CO₂-fangst, -transport, og -lagring. Disse tre er alle sentrale tiltak som ifølge FN sitt klimapanel skal redusere klimagassutslippene (Norsk petroleum, u.å). På engelsk kalles dette «Carbon Capture and Storage» og forkortes CCS, noe det også blir gjort på norsk. I denne oppgaven vil jeg bruke CCS og CO₂-håndtering om hverandre. FN sitt klimapanel, samt Det internasjonale energibyrået (IEA), påpeker at det vil være vanskelig å nå klimamålene uten CO₂-håndtering. Videre vil det også være mye dyrere å redusere klimagassutslippene uten systematisk CO₂-håndtering (Olje- og energidepartementet, 2019).

Figur 3 illustrerer verdikjeden til CCS, hvor CO₂ fanges fra kraftverk og industriproduksjon, før det videre transporteres ut til utvalgt/utpekt brønn, og blir injisert ned i reservoarer under havbunnen (Norsk petroleum, 2020). Videre i oppgaven vil jeg kort forklare forskjellen på de ulike CO₂ -håndteringene, deretter vil oppgaven ta for seg hvordan Norge og EU tenker å bruke CO₂-håndtering. Til slutt vil jeg se på europeiseringen av CCS i Norge, og hvilken strategi og prosess som brukes når det gjelder europeisering.

Figur 3: Kilde: Gassnova, 2020.

CO₂-fangst

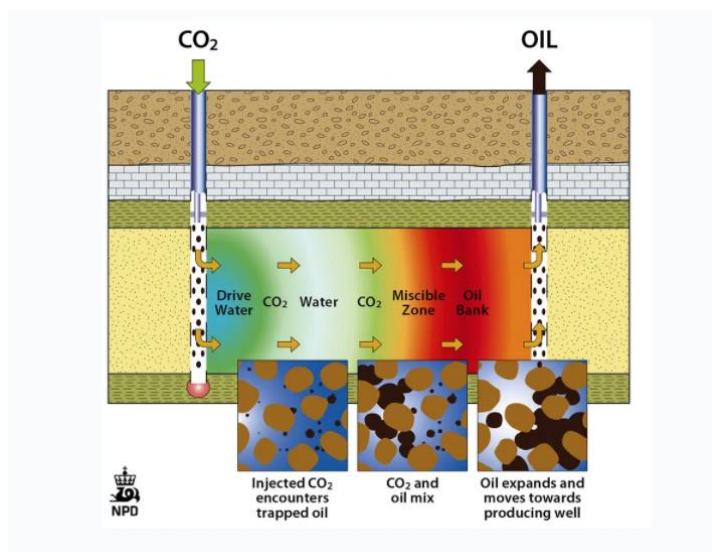
CO₂ fra CO₂ eksosgass på kraftverk og industriproduksjon fanges opp, for å transporteres videre. Det er vanskeligere/mer kostbart å fange opp CO₂-gass enn naturgass, og det utvikles i dag ny teknologi for å gjennomføre CO₂-fangst enklere og billigere (Olje- og energidepartementet, 2019). Gassnova ble opprettet på vegene av norske myndigheter for å fungere som en rådgiver innen CCS-teknologi og utvikler av ny teknologi på dette området (Gassnova, u.å).

CO₂ -transport

Transport av CO₂ skjer enten gjennom rør- eller skipstransport. Ved lite mengde og lange avstander tas skipstransport i bruk, mens rørtransport skal brukes ved store mengder og korte avstander (Olje- og energidepartementet, 2019). Da teknologien ikke er i bruk enda er det usikkert å si hvordan dette vil fungere i praksis, både i Norge og i EU. Først og fremst kan det tenkes at EU vil benytte skipstransport, mens Norge som har kortere avstand til lagringsfeltet kan benytte rør i større grad.

CO₂-lagring

På norsk sokkel er det funnet store reservoarområder under havbunnen som er egnet for CO₂-lagring. Det er viktig at CO₂ lagres på en trygg måte for å sikre at den ikke siver ut i atmosfæren. Her er det meget gode egnede trykk og temperaturer som vil hindre CO₂ å lekke ut av reservoaret (Olje- og energidepartementet, 2019).

Figur 4: Kilde: Norsk petroleum

Norsk petroleumsdirektorat har gjennomført forskning som viser hvordan injeksjon av CO₂ i produserende oljefelt kan bidra til økt oljeutvinning. Dette kan være et middel for å øke lønnsomheten av eksisterende felt, men som nevnt tidligere må reservoarene ha gode egenskaper, og det er ikke alle felt som er egnet for dette (Norsk petroleum direktorat, u.å).

3.5.1 EU

I 2009 la EP og Rådet i den Europeiske Union frem et direktiv som forklarte hvordan EU vil drive CO_2 -håndtering. I dette direktivet fremkommer det at CCS vil være en teknologi som kan være med på å begrense global oppvarming og medfølgende klimaendringene, samt at denne teknologien ikke skal føre til at andelen fossile kraftverk øker. Artikkel 1,2. ledd i EU sitt direktiv på området, viser til formålet som er en permanent lagring av CO_2 for å forebygge, og så langt det lar seg gjøre, fjerne de negative virkningene for miljøet og menneskers livskvalitet. Videre tar direktivet for seg flere retningslinjer for hvordan CCS i EU skal håndteres (Directive 2009/31/EC (2009)).

Det kommer blant annet frem i direktivet at geologisk lagring av CO_2 ikke vil være mulig uten lagringstillatelse. Ifølge direktivet vil CO_2 -utslipp som er fanget transportert og lagret på den måten direktivet krever, ikke bli sett på som utslipp (a legal framework for the safe geological storage of carbon dioxide, u.å). Dette kan føre det til at land ikke trenger å betale ekstra klimakvoter. I 2011 ble direktivet gjort om til nasjonal lov. Dette førte til at Europakommisjonen nå må presentere en rapport for Råde og EP. (Progress made in cutting emissions, u.å).

En rapport for CCS gjennomført av Global CCS Institute for 2020, henviser til at EU sin Green Deal har ført til en større prioritering av CO_2 -håndtering. Det kommer frem i rapporten at det i juli 2020 ble startet en utlysning for prosjekter under EU sitt «10 milliarder euro innovasjonsfond». Dette er ifølge rapporten en av verdens største programmer for å bygge opp teknologi innenfor CCS. Rapporten henviser til EU sitt rammeverk for sertifisering av CO_2 -fangst som forventes å være klart i 2023 (Global status of CCS 2020, Global CCS Institute).

3.5.2 Norge

Norsk CO_2 -håndtering har foregått siden 1996. Fra Sleipner feltet er det lagret opp mot en million tonn CO_2 årlig i Utsiraformasjonen (Norsk petroleum, 2020). Utsirahøyden er et område i Nordsjøen som blir brukt som depo for CO_2 -lagring (Askheim, 2015).

For å utvikle bedre teknologi har Norge opprettet verdens største anlegg for testing og utvikling av CO_2 -håndtering på Mongstad. Dette anlegget skal bidra til å forskning og utvikling av CO_2 -fangst teknologier (Norsk petroleum, 2020). Det ble opprettet et forskningsprogram (CLIMIT) som ble godkjent under EØS-regelverket i 2006 (Gassnova (u.å)). I NOU 2006:18 (s.13) fikk CO_2 -håndtering mye oppmerksomhet, som et felt hvor Norge kunne bidra med kompetanse og interesse internasjonalt. I St. meld. 1 2007/2008 ble det foreslått å bevilge 935 millioner norske kroner til CO_2 -håndtering. Planen var at pengene skulle brukes til forskning av CCS på Kårstø og Mongstad (St. meld. 1 2007-2008, s.16).

Det fremkommer i Meld. St. 21 (2011-2012), at Norge skal skjerpe sine klimamål frem mot 2020 (s.9). I denne meldingen ble det lagt vekt på et styrket internasjonalt samarbeid, hvor Norge skulle gå foran som ledende nasjon innen CO_2 -fangst og fokusere på FN sin klimasatsning (s.43). Norge støtter i dag flere internasjonale prosjekter innen CO_2 håndtering i Kina og Sør-Afrika (Norsk petroleum, 2020).

21.September 2020 holdt Regjeringen en pressekonferanse hvor de lanserte støtte til prosjektet «Langskip» (Regjeringen, 2020). Dette prosjektet er utviklet gjennom de siste seks årene (Gassnova, «Developing longship, key lessons learned» s. 8). Prosjektet tar utgangspunkt i CO_2 -håndtering, og legger til rette for en ny infrastruktur som vil knytte andre CO_2 -fangstanlegg til et CO_2 -lager i Norge. Olje- og energiminister Tina Bru mener at «dette er klimapolitikk som fungerer». Planen med Langskip er at Northern Lights⁹ skal frakte flytende CO_2 med skip til en mottaksterminal i Øygarden på Vestlandet, for å deretter å pumpe CO_2 gjennom rør ned under havbunnen. Statsminister Erna Solberg uttalte på samme pressekonferanse, at dette krever samarbeid med internasjonale aktører på et økonomisk nivå (Regjeringa, 2020).

3.5.3 Europeisering av politikken om CO_2 -håndtering

Vertikal og horisontal europeisering

CO_2 -håndtering har foregått i Norge siden 1996, og i 2007/2008 ble det bevilget ca. 900 millioner norske kroner til teknologiutvikling på Mongstad. I 2011/2012 gikk Norge aktivt

---

⁹ samarbeid mellom Equinor, Shell og Total

inn for å fokusere mer på CO_2 -håndtering og videreutvikle denne teknologien. Dette kommer etter at EU innførte et direktiv om CCS i 2009 og lovfestet det nasjonalt i 2011. Det har vært utfordrende å finne informasjon om EU sitt syn på CCS før 2009.

Norge påvirkes i liten grad av EU på tidlig 2000-tallet når det gjelder CO_2 -håndtering. Landet utviklet i stor grad egen teknologi. Norge påvirkes ikke av EU horisontalt gjennom tiltak og ideer. Videre ser det også ut som det er lite styring fra EU, og vertikal europeisering faller også bort i dette tidsrommet.

Videre utover 2010-tallet og fremover øker samarbeidet med EU innenfor CO_2 -håndtering. EU oppretter et direktiv som skal innlemmes i nasjonale lover. Gjennom EØS avtalen samarbeider Norge tett med EU på et juridisk nivå. Det er også viktig å merke seg at ettersom EU setter klare og tydelige retningslinjer for de andre medlemslandene, kan dette igjen få konsekvenser for Norge. Skal Norge kunne utvikle sin teknologi i utlandet, og da spesielt i samarbeid med EU, er landet avhengig av å følge de samme retningslinjene som EU setter.

Gjennom EØS avtalen blir Norge tettere og tettere knyttet til EU. Dette fører til en vertikal europeisering, hvor det opprettes samarbeid på et juridisk og politisk overnasjonalt nivå. Norge påvirkes også horisontalt gjennom tiltak og ideer i perioden etter 2010.

Prosess

Med Norges bakgrunn som en oljenasjon, er det naturlig for Norge å være tidlig ute med CO_2 -håndtering. I 2006 kom det klare tilbakemeldinger fra Regjeringen å rette fokuset mot CO_2 -håndtering, det kan ut fra dette virke som innenlandske faktorer påvirker Norge videre i utviklingen. Det er liten grad av vertikal og horisontal europeisering frem til 2010. Dette kan tyde på en form for beskyttende europeiseringsprosess. Landet bidrar i liten grad i EU politikken på CO_2 -håndteringsområdet.

Fra 2010 påvirkes Norge i større grad av EU. Landet har likevel holdt på med dette i mange år, og det kan virke som at EU har hentet informasjon fra Norge i sitt direktiv. Gjennom EØS-avtalen blir det også godkjent å bevilge penger til prosjekter som er knyttet opp mot CO_2 -håndtering, og hvordan denne teknologien kan utvikles videre. Frem til 2020 er det tegn på at både horisontal og vertikal europeisering påvirker prosesser som skjer i Norge. Politisk utvikling på innenriksnivå skyldes innenlandske faktorer, men også noen europeiske faktorer,

det kan derfor være naturlig og se på dette som en lagdelt europeiseringsprosess i perioden mellom 2010 og 2020.

Strategi

Når det gjelder strategi er det ingen tydelige tegn i litteraturen på at EU har blitt påvirket av Norge i perioden 2000-2009. Det kommer heller ikke frem om Norge ønsker å påvirke EU i større eller mindre grad. Derfor vil det være naturlig å ikke legge vekt på noen strategi i dette tidsrommet. Derimot skjer det en endring i 2009, hvor EU oppretter et EU-direktiv på CCS feltet. Norge har lang erfaring innenfor CCS teknologi, og landet går derfor foran som en temposetter. Det er i stor grad innenlandske prioriteringer som står i fokus, fremfor europeiserte.

Statsminister Erna Solberg sa i en pressekonferanse i september 2020 at det kreves internasjonalt samarbeid for å gjennomføre den teknologiske utviklingen av prosjektet Langskip. Dette kan være et eksempel på Börzel (2002) europeiseringsstrategi kalt bremsekloss. Norge setter ned foten og sier nei til å gjennomføre nye tiltak før vi får støtte internasjonalt. På en annen side ønsker Norge støtte internasjonalt, ikke spesifikt fra EU. Selv om EU også blir nevnt som en stor støttepartner i dette samarbeidet. Norge setter en standard for hvordan CO_2 -håndtering skal drives, og ut fra dette driver med temposetting. Norge har ikke valgt å sitte på gjerdet for å se hva som skjer i EU, derfor er ikke avventing relevant i denne situasjonen.

Tid/europeisering	2000-2004	2005-2010	2011-2015	2016-2020
Horisontalt/vertikalt	-	-	Horisontalt og vertikalt	Horisontalt og Vertikalt
Prosess	Beskyttende	Beskyttende	Lagdelt	Lagdelt
Strategi	-	-	Tempo setter	Tempo setter

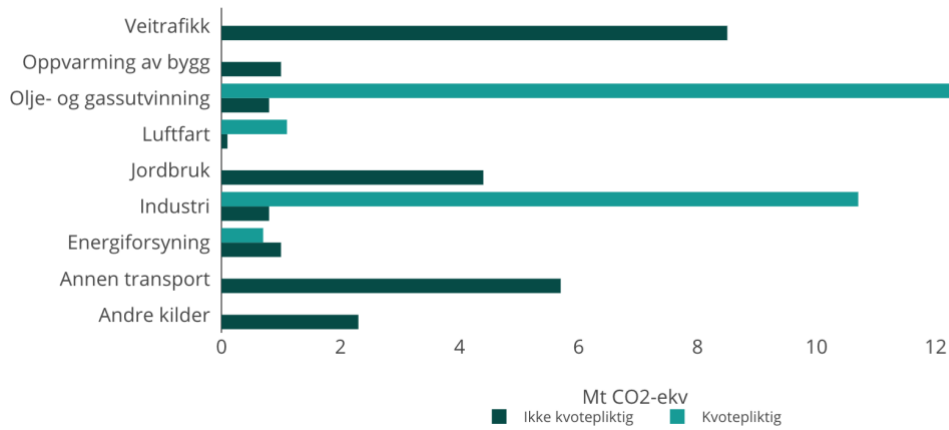
Tabell 5: Oppsummering av europeisering av CO_2 -håndtering

3.6 Kvotehandel

En klimakvote er en tillatelse til å slippe ut en viss mengde klimagasser. Kvoter kjøpes og selges i et kvotesystem, hvor det finnes et bestemt antall kvoter. Over tid vil antall kvoter reduseres, som et virkemiddel for å redusere klimagassutslipp (Klima- og miljødepartementet, 2020). EU har et eget kvotesystem som heter Det europeiske kvotesystemet (EU ETS). I andre land finnes det andre kvotesystemer, som for eksempel i USA og Kina (Klima- og miljødepartementet, 2020). Clean Development Mechanism (CDM) er et tiltak som har som formål å hjelpe utviklingsland (u-land), som blir hardt påvirket av global oppvarming, men som selv har lave utslipp. I-landene kan kjøpe klimakvoter av u-land, på denne måten kan u-land styrke sin egen økonomi (CDM, 2021). På langsikt vil det bli færre og færre klimakvoter, som vil føre til en økning av utslippskutt i i-land.

Det er uvesentlig for klimaeffekten hvordan kvotesystemet fordeler seg innenfor kvotesystemet. Kvotebaket, eller summen av kvoter, er det som avgjør klimaeffekten. For at dette kvotebaket skal være effektivt, kan ikke utslippene være lavere enn kvotebaket. Kvotebaket må være lavere enn utslippene, på denne måten kan utslippene reduseres over tid (Klima- og miljødepartementet, 2020). Dersom prisen på en kvote er høy, vil det i større grad lønne seg å redusere selve utslippet, fremfor å kjøpe klimakvoter. Prisen per klimakvote avhenger av etterspørsel. Det europeiske kvotesystemet vil fremover redusere mengden klimakvoter, dette gjør at prisen stiger, og bedrifter og land blir nødt til å redusere egne utslipp (Klima- og miljødepartementet, 2020).

Planen er å kutte kvotepliktige virksomheter med 43 prosent fra 2005 til 2030 (Klima- og miljødepartementet, 2020). Klimakvoter kan deles inn i kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor. Kvotepliktig sektor faller innunder utslippene fra olje- og gassutvinning, industri og luftfart. Ikke-kvotepliktigsektor kommer først og fremst fra transport og landbruk (Miljødirektoratet, 2020). Det finnes også kvotesystemer på bedrifts- og statsnivå (Klima- og miljødepartementet, 2020). Miljødirektoratet har i samarbeid med Statistisk sentralbyrå laget en oversikt som viser forskjellen på kvotepliktig og ikke kvotepliktig sektorer i Norge fra 2019 (Miljødirektoratet, 2020). Figur 6 viser klimagassutslipp i Norge, fordelt på de ulike sektorene.

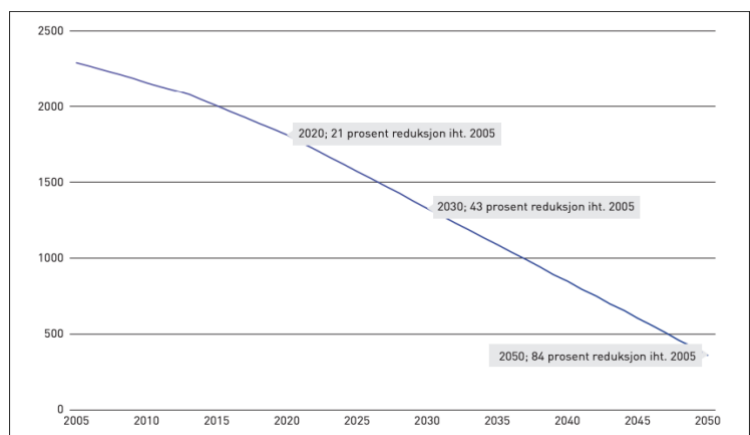

Figur 6: Kilde: Miljødirektoratet og SSB, 2020.

Videre vil denne delen av oppgaven ta for seg Norge og EU sitt forhold til klimakvoter, og hvordan dette har utviklet seg. Klimakvoter er en viktig strategi for å bekjempe global oppvarming og legges stor vekt på i Kyoto-protokollen. Det er også utfordringer med kvoter, og det er interessant og se hvordan EU og Norge har jobbet med videreutviklingen av dette. Oppgaven vil fokusere på kvotepliktig sektor på statsnivå, fordi Norge ikke har vært en del av ikke-kvotepliktig sektor i EU før 2021. Til slutt vil oppgaven se på europeiseringen av klimakvotehandling. Jeg vil diskutere horisontal og vertikal europeisering, hvilken prosess og strategi som er brukt i de ulike tidsperiodene mellom 2000 og frem til 2020.

3.6.1 EU

EU ETS er et eget kvotesystem i EU (Klima- og miljødepartementet, 2020). Kvotesystemet er først og fremst laget for industrien, og setter et tak for hvor mye CO_2 som kan slippes ut hvert år (Miljødirektoratet, u.å). Som nevnt innledningsvis i denne delen av oppgaven, er EU sitt mål og redusere antallet kvoter jevnt frem til 2050, vist i figur 7:

Figur 7: Kilde: Meld. St.13 (2020-2021) s. 160

Arbeidet med ETS har pågått lenge, allerede i 1997 ble EU pålagt å redusere klimagassutslippene gjennom Kyoto-avtalen. I 2000 kom det første forslaget til en plan for hvordan klimakvoter skulle brukes. EU ETS direktivet ble vedtatt i 2003, og tatt i bruk fra 2005. Første fase fra 2005-2007 gikk først og fremst ut på å lære av å prøve. I fase en ble EU enige om prisen på karbon og at det skulle være fri handel over hele EU når det kom til utslippskvoter. Videre ble det lagt en plan for hvordan virksomhetene skulle overvåkes, rapportere og verifisere utslipp (EU ETS 2005-2012, u-å).

Videre i fase to (2008-2012) ble Norge, Island og Liechtenstein en del av avtalen. Det kom et nedre tak på kvoter, og andelen gratis tildeling falt til ca. 90%. Reduksjonen av kvoter ble begrenset på grunn av den økonomiske krisen i 2008, noe som førte til et stort overskudd av kvoter og kreditter (EU ETS 2005-2012, u-å). EU innførte i 2008 kvote-pliktig og ikke-kvotepliktig sektor. Gjennom EØS avtalen er Norge en del av kvotepliktig sektor (Christensen, 2018: 115). I 2017 forhandlet EU om en avtale hvor ikke-kvotepliktig sektor også skal gjelde for EØS-landene for perioden 2021-2030.

Fra 2013-2020 gikk EU inn i den tredje fasen og denne fasen er ganske annerledes fra de to første fasene. Taket på klimakvoter gikk fra å gjelde hver enkelt nasjon, til å gjelde for EU som en helhet. Det ble definert flere sektorer og auksjonering ble standardmetoden for tildeling av kvoter. Fra 2021 går EU inn i fjerde fasen, denne fasen strekker seg fra 2021-2030, og går ut på og styrke markedsstabilitetsreserven og redusere kvotene årlig med 2,2% fra 2021 (EU Emissions Trading System (EU ETS)).

EU har i dag etablert en plan for å redusere bruken av klimakvoter frem mot 2050 i forhold til antallet i 2005 (Meld. St. 13 (2020-2021). s.160). Ved å redusere antall kvoter, må land også redusere utslippene sine for å klare klimamålene som er satt. EU sitt kvotesystem er en hjørnestein for å bekjempe global oppvarming og en viktig del av EU sin klimapolitikk (EU Emissions Trading System (EU ETS)).

3.6.2 Norge

23.oktober 1998 ble kvoteutvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon. Utvalget skulle ta utgangspunkt i Kyoto protokollen for å utrede et nasjonalt kvotesystem for klimagasser (NOU 2000:1 s. 4).

EU la i 2000 frem et forslag om å etablere et felles kvotesystem for medlemsland. For Norge var det spesielt interessant at EU åpnet opp for et samarbeid med EØS-land da nasjonen i utgangspunktet kunne tenke seg et samarbeid med EU. Norge har ingen tallfestet utslippsforpliktelse frem til 2008, noe som legger til rette for andre rammebetingelser enn om landet hadde hatt utslippsforpliktelser (St. Meld. 54 (2000-2001) s.6). Det ble allerede i St. Meld. 15 (2001-2002) (s.2) foreslått at Norge skulle etablere et nasjonalt kvotesystem fra 2005.

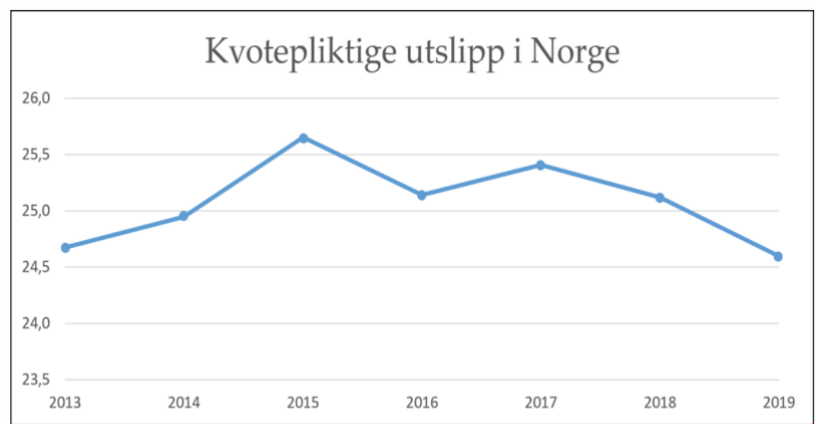
«Dersom det på sikt skulle vise seg at Norge må tilpasse kvotesystemet til et EU-direktiv, vil det kunne skje etter forhandlinger om de ulike elementene i kvotesystemet. Regjeringen søker aktivt å påvirke den prosessen som nå pågår i EU» (St. meld. 15 (2001-2002) s. 7).

St. meld. 1 2007-2008 omhandler Statsbudsjettet for 2008. Regjeringen la her fram at de ønsket å satse på en ambisiøs klimapolitikk, hvor kvotekjøp i utlandet, reduksjon av utslipp og bærekraftig utvikling ble sett på som viktig. Regjeringen ønsket å øke avgiften på en rekke CO_2 utslippskilder, som blant annet; innenriks luftfart og dieselbiler (St. meld. 1 2007-2008, s.95). I St. meld. 1 2007-2008 blir det foreslått å bevilge 500 millioner kroner til kjøp av klimakvoter. Ønsket var å fremme en bærekraftig økonomisk utvikling, jf. FN sin Kyoto-avtale (s. 16).

Fra 2008 innførte Norge EU sitt klimakvotesystem. Dette har stor betydning for norsk klimapolitikk i tiden frem til 2030, og videre mot 2050. I NOU 2012:2 (s.567), fremkommer det at Norge vil jobbe med å innlemme kvotedirektivet (2009/29/EF) inn i norsk lov. Her står det at Norges nasjonale kvotesystem fra 2005, som senere ble tilsluttet ETS i 2008, var en kopi av EU sitt system. Norge har likevel fått lov til å gjøre noen nasjonale endringer. Det reviderte kvotesystemet skal innstramme de felles rammene for perioden 2013 til 2020.

Utfra figur 8 kan det se ut som at Norge har redusert kvotepliktige utslipp i liten grad. Økningen på ca. 1 million tonn CO_2 ekvivalenter mellom 2013 og 2015 brukte Norge 4 år på å redusere tilbake.

I 2021 la Norges Regjering frem en ny klimaplan for 2021-2030, hvor Norge blir en del av EU sin ikke-kvotepliktige sektor fra 2021 (Meld. St. 13 (2020-2021) s.35).

De totale kvotepliktige utslippene har holdt seg nokså stabile fra 2013 til 2019. Tallene er millioner tonn CO2-ekvivalenter. | Kilde: Miljødirektoratet.

Figur 8: Kilde: Miljødirektoratet, 2020

3.6.3 Europeisering av handel med klimakvoter

Vertikal og horisontal europeisering

Fra tidlig 2000-tallet hadde Norge sitt eget kvotehandelssystem, med det formål å oppnå målene jf. Kyoto-avtalen. Kvotehandelssystemet var tydelig inspirert av EU, noe som kan tyde på en form for horisontal europeisering. Allerede i 2001 ble det lagt vekt på at Norge på lang sikt kunne gå inn i et samarbeid om klimakvoter med EU, det ble det lagt vekt på tidlig i utviklingsprosessen av klimakvotesystem. Dette vil da skje i en form for horisontal europeisering.

I 2008 ble Norge en del av EU sitt kvotesystem. Norge ønsket å legge inn klimakvotedirektivet inn i nasjonal lov, og kopierte EU sitt kvotesystem. Ettersom Norge begynte å samarbeide med EU på et overnasjonalt nivå, og samtidig ønsket å innlemme et EU-direktiv inn i norsk lov, var dette klare tegn på en vertikal europeisering. Det ble stilt direkte krav fra EU, noe som igjen kan sees på som en form for ovenfra og ned styring fra EU sin side. Norge stod likevel ganske fritt til å gjennomføre klimagassutslippene sine på den måten de selv ønsket.

I NOU 2012:2 står det at Norge kopierte EU sitt system. Fra 2013 til 2015 øker Norge sine kvotepliktige utslipp, til tross for at landet er en del av EU sitt klimakvotesystem med formålet å redusere utslipp hvert år fra 2013. Det er først i 2015 at Norge begynner å redusere utslippene jevnt over hvert år. Dette kan tyde på en horisontal europeisering fremfor en vertikal. Om Norge ble straffet for dette er ukjent, og noe jeg ikke har funnet informasjon om.

Over tid er det tydelig at Norge har fått et enda tettere forhold til EU sitt kvotesystem. Dette kan blant annet skyldes EU sin optimalisering innenfor feltet. Før 2021 har Norge kun vært en del av EU sin kvotepliktige-sektor, fra 2021 og frem til 2050 er Norge også en del av ikke-kvotepliktig sektor. Dette kan føre til mer vertikal europeisering da kravene fra et overnasjonalt nivå blir strengere. Europeiseringen kan også foregå horisontalt, da det på tvers av EU og EØS-landene blir foreslått felles tiltak og ideer. For å redusere klimagassutslippene fungerer EU sitt kvotesystem på tvers av landegrenser.

Prosess

I perioden frem til 2008 blir kvotehandel i Norge påvirket horisontalt. Det er liten vertikal styring, da Norge ikke er en direkte del av EU sitt kvotesystem. Ingen av de fire europeiseringsprosessene henviser til horisontal europeisering alene. Politisk utvikling påvirkes av innenlandske faktorer fremfor europeiske faktorer. Norge blir påvirket av EU i form av ideer, men har først og fremst fokus på seg selv og hvordan de selv ønsker å løse kvotehandel. Ettersom Norge blir påvirket gjennom ideer vil det være naturlig å se på lagdeling som den prosessen som er mest relevant i denne perioden. Derimot krever denne prosessen også en form for vertikal europeisering, noe som ikke skjer i denne perioden.

I perioden 2008 og frem til i dag, påvirkes kvotehandelen i Norge av både innenlandske og europeiske faktorer. Etter at Norge innførte EU sitt kvotesystem, påvirkes landet av både vertikal og horisontal europeisering. Basert på dette faller Norge innunder lagdelt europeiseringsprosess, hele perioden fra 2008 og frem til i dag.

Strategi

Ettersom Norge ikke er en del av EU ETS før i 2008 påvirkes landet i liten grad frem til dette. Før 2008 legger nasjonen vekt på at de kan bli en del av EU sitt kvotesystem, og ønsker å påvirke i den grad dette er mulig. At Norge er en temposetter på området i denne perioden, er lite sannsynlig. Landet har fokus på innenlandske prioriteringer, men har liten innflytelse på EUs prosesser i denne tidsperioden. Norge er derimot heller ingen bremsekloss i denne perioden, fordi det ikke finnes noe aktiv motstand mot politikken i EU. Norge vil i større grad være nøytrale, men ettersom de ikke har europeiske prioriteringer, faller også denne vekk.

Fra 2008 innfører Norge EU sitt kvotesystem. Utfra den litteraturen jeg har funnet har jeg ikke klart å finne noe om at Norge selv har kommet med forslag til hvordan EU sitt kvotesystem kan bli bedre. Det ble lagt inn ønsker om å påvirke, men jeg har ikke funnet funn som tyder på at Norge faktisk påvirket kvotesystemet til EU. Det kan virke som at Norge har fulgt i EU sine fotspor og i stor grad gjort som de har fått beskjed om. Dette kan tyde på en form for avventingsstrategi.

Temposetting kommer ikke til anvendelse her, da Norge i stor grad har kopiert EU sitt system og ikke tatt noen politiske avgjørelser opp på EU nivå. Nasjonen har heller ikke valgt å si imot EU sitt system, som kan sees på som en bremseklossstrategi. Den eneste gangen denne strategien kan ha hatt betydning var i tidsrommet 2013-2015 når Norge økte kvoteplikt utslipp, fremfor å redusere dem. Det kan ha vært andre grunner til at Norge økte utslippene i denne perioden. Det vil derfor være naturlig å konkludere med at Norge har brukt en form for avventingsstrategi når det kommer til klimakvoter i perioden etter 2008.

I perioden fra 2008 og frem til i dag tyder mine funn på at det har vært liten utvikling over tid. Dette kan ha sammenheng med Norge og EU sitt tette forhold om handel av klimakvoter, godt utarbeidet regelverk, og et tydelig ønske om å nå samme mål i Kyoto- og Parisavtalen.

Tid/europeisering	2000-2004	2005-2007	2008-2012	2013-2020	2021-2030
Horisontalt/vertikalt	horisontalt	horisontalt	Horisontalt og vertikalt	Horisontalt og vertikalt	Horisontalt og vertikalt
Prosess	-	-	Lagdeling	Lagdeling	Lagdeling
Strategi	-	-	Avventing	Avventing	Avventing

Tabell 9: Oppsummering av europeisering av klimakvotehandling

3.7 Sammenligning av Norges Klimaplan 2021-2030 og EUs Green Deal

Denne delen av oppgaven vil forklare Norge sine ambisjoner frem mot 2030 fra Meld. St. 13 2020/2021 sammenlignet med EU sine ambisjoner frem mot 2030 i EUs Green Deal. Det er interessant og se om disse dokumentene er like, eller om de faller helt bort fra hverandre. Dette kan være med å gi en forståelse av hvordan den norske klimapolitikken blir europeisert.

3.7.1 EU

EU sin Green Deal legger vekt på å omorganisere hele samfunnet til å bli mer miljøvennlig på tvers av alle sektorer. Dette gjelder like mye for industri, produksjon, forbruk og transport. Dette ønsker EU å få til gjennom bruk av naturlige ressurser. Denne avtalen krever et større samarbeid mellom medlemslandene i EU, og også andre samarbeidsland (s.4). EU kommisjonen sin visjon er «en ren planet for alle» og denne visjonen krever en endring i alle ledd. Det er foreslått en klimalov som skal sikre at alle politikerne i EU jobber mot å nå målet om å bli klimanøytrale i 2050. EU har allerede gjort flere tiltak for å nå akkurat dette målet; i perioden mellom 1990-2018 klarte EU å redusere drivhusgassene sine med 23%, samtidig som økonomien steg med 61% (s.4). For å hele tiden påse at klimaambisjonene til EU er høye nok og i tråd med klimaendringene, vil EU tilpasse sine ambisjoner frem mot 2050 (s.5).

For å oppnå målene sine, ønsker EU og fokusere på energieffektivitet. Bruken av kull skal utfases og det skal gjennomføres en dekarborisering av gass (s.6). For å få til en sirkulær økonomi er planen å gi forbrukeren mulighet til å velge mellom produkter som kan gjenvinnes, er holdbare og kan repareres (s.8). Transportsektoren har i stor grad vokst i EU de siste årene, og transportutslippene skal derfor reduseres med 90% frem mot 2050 (s.10). Kommisjonen ønsker å flytte 75% av landtransporten over fra vei, til jernbane og indre vannveier. EU ønsker å fokusere på elektrisitet frem mot 2025, og vil derfor ha behov for 1 million offentlige ladestasjoner og tankstasjoner, for alle kjøretøyene som vil være nullutslippsfrie på de europeiske veiene (s.11).

3.7.2 Norge

I Meld.St.13 (2020-2021) (s.14), kommer det klart og tydelig frem at Norge skal gjennomføre en grønn omstilling som vil prege hele samfunnet de neste 10 årene. Miljøvennlige reiser blir spesielt vektlagt i form av elbiler, elbusser og stillegående hurtigbåter. Videre kommer det frem at varetransport skal bli mer effektivt og miljøvennlig. Regjeringen ønsker å oppnå dette

ved bruk av utslippsfrie lastebiler. Utenrikstransporten skal gå sjøveien, og alternativt drivstoff som for eksempel hydrogen og ammoniakk skal legges til rette for nullutslippstransport til sjøs. Jernbanen blir også dratt frem som et viktig transportmiddel mellom byene (s.15).

Regjeringen legger vekt på at det skal være like miljøvennlig å bo i bygdene, som i de store byene (s.17). Et annet fokusområde som løftes frem er CO_2 -håndtering, og hvordan denne teknologien kan være et effektivt klimatiltak. Med utgangspunkt i at det blir mindre olje og gass på norsk sokkel, ønsker Regjeringen å fokusere på fornybar energi og hvordan Norge kan halvere utslippene fra norsk petroleum innen 2030. Meld. St. 13 (2020-2021) viser til at hydrogen er et område Norge har stort potensialet, tillegg til bioenergi på land (s.18).

Gjennom EØS-avtalen er Norge med i et av verdens største forsknings- og innovasjonsprogrammer i verden, Horisont 2020. Gjennom dette prosjektet får Norge nesten 14 milliarder kroner, og kan drive omfattende forskning innenfor klima, miljø og energi. På denne måten kan norsk næringsliv påvirke det som skjer i Europa (s.19).

3.7.3 Sammenligning

Likheter

EU sin Green Deal og Norge sin klimaplan frem mot 2030 har mange likhetstegn. På flere punkter har den norske planen mer detaljerte planer på hvordan Regjeringen ønsker å løse klimautfordringene. Mens det på EU sin side i større grad er mer generelt.

Norge og EU har begge et fokus på å omorganisere hele samfunnet til å bli mer miljøvennlig. I dokumentene legges det vekt på en omstilling av transport, hvor landtransport skal legges over fra vei til jernbane og vannveier. Det vektlegges også bruken av elektrisitet og hydrogen. Horisont 2020 trekkes frem i det norske dokumentet som et viktig prosjekt som kan påvirke det som skjer i EU. Dette prosjektet nevnes ikke EU sin Green Deal.

Forskjeller

Forskjellene på EU og Norge er markante når det gjelder størrelse og politisk organisering. EU består av 27 medlemsland, i tillegg til EØS samarbeidsland. Der EU setter rammen for hvordan klimapolitikken skal styres, må den norske Regjeringen i større grad løse utfordringene på et mer konkret nivå. Det blir rettet mye kritikk mot EU fordi det kan sees på

som et tregt system, hvor medlemslandene i liten grad får være med å ta avgjørelser på høyt nivå. For at store nasjoner skal samarbeide og løse utfordringer, kan en større organisasjon se helheten på tvers av landegrenser på en helt annen måte enn land gjør hver for seg. I det norske dokumentet er det lite fokus på hva landet har fått til, dette skiller seg fra EU dokumentet. Her poengteres det at EU har kuttet utslipp med 23%, samtidig som økonomien økte med 61%.

Oppsummering

Utfra det jeg har funnet, ønsker både Norge og EU å ha fokus på å utvikle bærekraftige løsninger i hele samfunnssektoren. Transport og ny teknologi blir dratt frem i begge dokumentene som løsninger for å nå klimamålene innen 2050. Det er ingen tvil om at Norge har hentet mye informasjon og inspirasjon fra EU sitt dokument, og ønsket å bruke dette på sin egen måte. Klimaavtalen med EU legger slik rammene for norsk klimapolitikk (Meld. St. 13 (2020-2021) s. 35).

Kapitel 4 - Konklusjon

4.1 Hvordan blir Norge europeisert

4.1.1 Hvordan blir norsk klimapolitikk europeisert?

I denne oppgaven har jeg svart på hvordan norsk klimapolitikk blir europeisert. På slutten av 90-tallet ble politikken først og fremst styrt av FN, både i EU og Norge. Det var mye usikkerhet rundt hvorvidt Kyoto og Parisavtalene ville tre i kraft, men det ble likevel lagt vekt på utfordringene verden stod ovenfor og klimapolitikken ble mer viktig enn den hadde vært før.

Spørsmålet denne oppgaven stiller er hvordan norsk klimapolitikk er blitt europeisert. Jeg har brukt europeisering som teori, og sett på prosesser og strategier som kan hjelpe til å forklare hva som skjer og hvorfor. Oppgaven har tatt utgangspunkt i to politiske områder – CO_2 - håndtering og kvotehandling. Den har også sett på to dokumenter som omhandler klimapolitikk i Norge og EU fra nyere tid, og sammenlignet disse opp mot hverandre.

EU har jobbet hardt med å utvikle planer for hvordan løse klimapolitikken helt fra slutten av 1900-tallet. På dette tidspunktet kan det virke som at Norge hovedsakelig prøvde å finne løsninger på hvordan landet kunne fortsette med utvinning av olje, og samtidig betale seg vekk fra problemet knyttet til klimagass-utslipp i form av klimakvoter. Utover 2000-tallet utviklet EU nye planer. Det som startet med «grønnboka» utviklet seg til «20-20 by 2020» og videre til EUs Green Deal, som det heter i dag. Norge har også utviklet sin klimapolitikk fremover, og er i dag en del EU sitt klimakvotesystem. Landet samarbeider tett med EU gjennom klimaprosjekter og utvikling av ny teknologi, som CO_2 -håndtering på Mongstad.

Frem til 2010 kan det virke som at Norge i stor grad har blitt strykt av innenlandske prioriteringer, og kun horisontal europeisering i form av ideer og tiltak. Det som er spennende å merke seg her, er at Lisboa traktaten kom i 2009. Denne traktaten gjorde EU til en juridisk person og ga EP mer makt. Traktaten førte også til at det ble bevilget mer tid og prioritering på miljøfeltet.

Norge har vært en del av EØS-avtalen siden 1994 og har siden da samarbeidet med EU på et juridisk nivå, som igjen kan sees på som vertikal europeisering. Det er likevel ikke før etter 2010 at Norge blir påvirket i større grad. Den norske klimaloven som trådte i kraft i 2018 legger strengere føringer for Norge når det kommer til et felles samarbeid med EU jf. klimaloven §1 3. ledd. Integrasjonsprinsippet i TFEU artikkel 11 legger føringer for at miljøvernvirksomheter skal tas i betraktning når ny politikk utvikles.

Norge har ikke like stor påvirkningskraft på det som skjer i EU som andre medlemsland, fordi landet ikke er medlem av EU og kun kan påvirke gjennom EØS-avtalen. I teorien skal dette være enkelt gjennom ulike fagkomiteer, men det er vanskeligere i praksis. På grunn av EØS-avtalen har Norge sin klimapolitikk blitt strengere enn det den mest sannsynlig ville vært uten tilknytning til EU. Dette fordi EU spesifiserer tiltak i større grad enn det de internasjonale avtalene til FN gjør.

Funnene jeg har gjort viser at det er ulikheter i prosess og strategi på de to politiske områdene, CO₂-håndtering og kvotehandel.

Europeiseringen av CO₂-håndtering

Norge har lenge vært ledene innenfor CO₂-håndtering og er pådriver for ny og bedre teknologi. Norge er likevel avhengig av økonomisk støtte fra EU. Før 2010 ble landet i liten grad påvirket av EU, men etter at EU innførte et direktiv for CO₂-håndtering, som senere ble innført i nasjonal lov, ble Norge stilt ovenfor nye retningslinjer som må følges. I perioden 2000-2010 fremstår det som liten vertikal og horisontal europeisering innenfor CCS. Dette endres i perioden 2011-2020 når det innføres direktiver som får direkte påvirkning på Norge. Dette viser til vertikal og horisontal europeisering.

Fra 2000-2010 blir Norge i liten grad påvirket av EU, og styres i første omgang av innenlandske prioriteringer. Norge er heller ingen stor pådriver i EU sin utvikling innen CCS i dette tidsrommet. Dette kan skyldes Norge sin mindre påvirkningskraft i EU, som kan tyde på en beskyttende europeiseringsprosess. I 2009 innførte EU et CCS-direktiv som i første omgang fører til en horisontal europeisering. Dette utvikler seg utover 2011-2015 hvor Norge i større grad påvirkes både vertikalt og horisontalt, da direktivet innføres i nasjonal lov. I perioden fra 2000-2010 er det lite fokus på europeiseringsstrategi, dette endres fra 2010 og

frem til i dag. Norge er blitt en pådriver for ny og bedre teknologi innenfor CCS, og kan i dag sees på som en temposetter for denne type utvikling.

Europeisering av klimakvotehandling

Norge ønsket tidlig et samarbeid med EU, men innførte først et eget nasjonalt kvotesystem i perioden 2005-2007. Landet hadde fokus på EU sitt kvotesystem helt tilbake til 2002 med et ønske om å tilpasse kvotesystemet til et EU-direktiv og påvirke prosesser i EU. Norge ble en del av EU sitt kvotesystem i 2008, og ble nødt til å innføre EU sitt direktiv innenfor klimakvotehandling. Frem til 2020 har Norge kun vært en del av kvotepliktig sektor, men er fra og med 2021 også en del av ikke-kvotepliktig sektor.

Mine funn tyder på at Norge blir påvirket i form av horisontal europeisering i perioden 2000-2007. Landet har sitt eget klimakvotesystem, men velger likevel og ta utgangspunkt i hvordan EU gjennomfører sitt kvotesystem. Videre legger Norge til rette for å eventuelt bli en del av dette systemet på lang sikt. Fra 2008 og frem til i dag er Norge en del av ETS og blir derfor europeisert både horisontalt og vertikalt. Landet blir påvirket av EU gjennom både innenlandske og europeiske faktorer, som viser til en form for lagdelt europeiseringsprosess. Når det gjelder strategi kan det virke som at Norge har valgt å holde seg nøytrale i bruken av EU sitt kvotesystem. Landet la allerede i 2000 frem at de ønsket og være en del av ETS, og opprettet et nasjonalt kvotesystem som lett kunne implementeres i EU.

Europeisering av norsk klimapolitikk

Europeiseringen av norsk klimapolitikk skjer i dag både vertikal og horisontalt. Det er tegn på at prosess og strategi har en sammenheng i den forstand at valgt strategi avhenger av gitt prosess. Det som er interessant er at europeiseringen av kvotehandling og CCS skjer på to ulike måter. Norge har brukt mye penger på kvotehandling, men ikke nødvendigvis mye eierskap. Dette kan være en grunn til at nasjonen valgte å gå over til å bruke EU sitt kvotesystem, og rett og slett kopiere det når landet skulle lage sitt eget system i starten. CCS er et helt annet område hvor Norge hele tiden har vært foran med ny teknologi.

Ut fra disse to funnene er det tydelig at europeisering kan skje på ulike måter utfra hvilket fagområde det gjelder og hvilken kompetanse et land har.

4.2 Norge og EU sitt samarbeid om klima og miljø

Både Norge og EU har høye ambisjoner når det kommer til klima og miljøpolitikk. Det er derfor naturlig å samarbeide på dette område. Norge er et av de landene i verden som eksporterer mest energi i verden, og dette spiller derfor en stor rolle for Europeisk energisikkerhet (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2015: 20). EU ønsker å redusere klimagassutslipp og derfor kan Norges naturlige energiproduksjon spille en viktig rolle i EU sin lav-karbon økonomi. Norge og EU jobber i dag tett i kampen mot global oppvarming (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2015: 20). Gjennom EØS-avtalen artikkel 78 skal Norge bidra til å styrke og utvide samarbeidet innen miljø og katastrofeberedskap. Det fremkommer også i EØS-avtalen at avtalepartene skal bevare, verne og forbedre miljøets kvalitet og sikre en bærekraftig utvikling. Kapittel 3 tar spesifikt for seg miljø, og artikkel 73 nummer 1 og 2 spesifiserer at avtalenepartene skal bygge på prinsippene om at forebyggende tiltak bør iverksettes. Det fremkommer i artikkel 73, 2.ledd siste setning at det skal stilles krav til vern av miljø som en del av avtalepartenes politikk på andre områder (EØS-loven, 1994, del 6). EØS-avtalen og kapitelene nevnt over kan forklare hvordan Norge og EU samarbeider innen forebyggende tiltak rettet mot klima og miljø. Norge påvirkes av EØS-avtalen gjennom rettspraksis, men også gjennom vitenskapelige samarbeid, som gir Norge penger til forskning på ny teknologi

EU og Norge sin klimapolitikk har mange likhetspunkter. En vesentlig spenning ligger i Norge sin produksjon av petroleum, og EU sitt behov for petroleum. EU sine tiltak blir likevel sett på som EØS-relevante, og blir gjennomført i Norge. Det har frem til 2012 vært rom for forhandlinger og tilpasninger i avtalen mellom Norge og EU. EU sine overordnede klimamålsettinger, strategier og internasjonale avtaler er ikke en del av EØS-avtalen (NOU 2012:2, s.571). Det kan likevel virke som at Norge påvirkes innenfor disse områdene på andre måter.

Fra tidlig 2000 tallet tyder mine funn på at Norge ønsket et tett samarbeid med EU.

Utviklingen over tid viser at Norge aktivt har gått inn i et tettere og tettere forhold med EU, og i dag påvirkes i stor grad. EU la i 2019 frem EUs Green Deal, som legger vekt på et grønt skifte i alle ledd i samfunnet. Det blir lagt vekt på nøyaktig det samme i St. meld.13 (2020-2021).

EU har vært en stor pådriver for klimapolitikken helt siden starten av 2000-tallet, og har hele tiden lagd planer for hvordan medlemslandene skal klare å kutte CO_2 -utslippene. Norge har i første omgang vært et land med ekstreme utslipp per innbygger på grunn av oljeproduksjon. Dette må nå gjøres noe med på grunn av samarbeidet med EU. Kravene som stilles fra EU er tydelige. Dette gjør det enklere for Norge å faktisk kunne gjøre noe med de utfordringene vi står ovenfor og samtidig finne gode løsninger. I St. meld nr. 13 (2020-2021) kommer det klart og tydelig frem at EU legger rammene for norsk klimapolitikk.

4.3 Mulige svakheter

I denne oppgaven har jeg kun benyttet meg av dokumentanalyse og innhentet informasjon fra internett og fagbøker. Oppgaven har ikke hentet informasjon fra intervjuer, noe som kan ha ført til en teoretisk fremstilling av problemstillingen. Hadde jeg hentet inn informasjon fra personer som jobber tett på dette fagområdet, kunne jeg fått en bedre forståelse av hva som faktisk skjer i praksis. Intervju kunne også bidratt til en rikere analyse. Jeg har prøvd å ikke skjjevfordele innhenting av informasjon fra Norge og EU, dette kan allikevel ha forekommet. EU har flere innbygger enn Norge, noe som kan ha påvirkning på CO_2 -utslipp per innbygger.

4.4 Forslag til videre forskning

Vi er nå inne i en tidsperiode hvor det blir satset mye på klima, og det vil derfor være spennende å følge med på utviklingen videre. Dette spesielt i samarbeidet mellom EU og Norge, men også europeisering utover Europa sine grenser. Det kan være interessant og se på samarbeidet mellom EU og USA, Kina eller Russland. I denne oppgaven har jeg rettet fokus på europeisering av norsk klimapolitikk, men det kan også være spennende å se på europeiseringen av land internt i EU. Annen forskning kan også rette seg mot europeisering innad i Norge på andre felt enn CO_2 -håndtering og klimakvotehandling. Transport og landbruk er to politikkområder det kunne være spennende å se nærmere på. Det er med andre ord mange områder det kunne være interessant og forske videre på innenfor dette fagområdet.

Litteraturliste

- Andresen, S., Boasson, E.L., & Hønneland G., (2008) *Internasjonal klimapolitikk*. (1.utg).
Fagbokforlaget
- Askheim, S. (2015, 28.oktober) *Utsiraformasjonen*. Store norske leksikon.
<https://snl.no/Utsiraformasjonen>
- Börzel, T. (2002) *Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting: Member State Responses to Europeanization*. JCMS pp. 193-214.
- Boasson, E.L, Leiren, M.D, Wettestad, J. (2021) *Comparative renewables policy, Political organizational and European fields*. Routledge.
<https://play.google.com/books/reader?id=jBcHEAAAQBAJ&pg=GBS.PR1>
- Bugge, H.C. (2011) *Lærebok i miljøforvaltningsrett* (3.utg). Universitetsforlaget
- Christensen, L. (2017) *Norges klimamål for 2030*. Norsk statsvitenskapelig tidsskrift. Fra global til europeisk kostnadseffektivitet.
- Claes, D.H, & Førland, T.E (2010). *EU mellomstatlig samarbeid og politisk system*. (3.utg).
Gyldendal Akademiske forlag
- CDM (u.å) *What is the CDM*. CDM UNFCCC. Cdm.unfccc.int.
<https://cdm.unfccc.int/about/index.html>
- TEU (2016, sist endret 01.03.2020) Consolidated version of the Treaty on European Union.
Document 120 16M/TXT. http://data.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj
- TFEU (2016, sist endret 01.03.2020) Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Document 12016E/TXT. http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/oj
- Directive 2009/31/EC of the European parliament and of the council. (2009) Document 32009L9931. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0031>
- European Commission. (u.å) *European green deal*. Ec.europa.eu.
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- European Commission (u.å) *Progress made in cutting emissions*. Ec.europa.eu.
https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress_en

- European Commission (u.å) *EU Emission Trading System (EU ETS)*. Ec.europa.eu.
https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en.
- European Commission (u.å) *Phases 1 and 2 (2005-2012)*. Ec.europa.eu.
https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013_en.
- European Commission (u.å). *A legal framework for the safe geological storage of carbon dioxide*. Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund/ccs/directive_en.
- European Commission (u.å) *European Climate Law*. Ec.europa.eu.
https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action/law_en
- European Commission (2020) *Stepping up Europe's 2030 climate ambition. Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people*. Document 52020DC0562.
https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/eu-climate-action/docs/com_2030_ctp_en.pdf
- European Commission (2019a) *Communication from the commission, The European Green Deal*. Document 52019DC0640. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf
- European Commission (2019b) *Annexes to the communication from the commission, The European Green Deal*. Hentet: 20.november 2020 fra <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>
- European economic area Standing Committee of the EFTA states (2013, 1.july) *Subcommittee v on legal and institutional questions, The basic features of the EEA Agreement* (Ref. 1112099) Hentet fra:
https://www.efta.int/sites/default/files/documents/eea/1112099_basic_features_of_the_EEA_Agreement.pdf
- EØS-loven (1992) *Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)* (LOV-1992-27-109). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/lov/1992-11-27-109>
- FN-sambandet. (2019, 15.januar) *Bærekraftig utvikling*.
<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- FN-sambandet. (2021, 08.januar). *FNs bærekraftsmål*. Hentet; 17.januar 2021 fra
<https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

- FN-sambandet. (2019, 17.juni) *Kyotoprotokollen*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/kyotoprotokollen>
- Gassnova (u.å) *Gassnova*. <https://gassnova.no/gassnova>
- Gassnova (u.å) *Historie*. <https://gassnova.no/historie>
- Gassnova (2020) *Developing longship, key lessons learned*. Hentet fra:
<https://gassnova.no/wp-content/uploads/2020/11/Gassnova-Developing-Longship-FINAL-1.pdf>
- Global CCS institute (2020) *The Global status of CCS 2020*. Australia.
https://www.globalccsinstitute.com/wp-content/uploads/2020/12/Global-Status-of-CCS-Report-2020_FINAL_December11.pdf
- Hovi, J. & Underdal, A. (2018). *Internasjonalt samarbeid og internasjonal organisasjon* (4.utg). Universitetsforlaget.
- IPCC. *The Intergovernmental Panel on Climate Change*.
<https://www.ipcc.ch/>
- Klimaloven (2017) *Lov om klimamål*. (LOV-2017-06-16-20). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/lov/2017-06-16-60>
- Klima-og miljødepartementet (2019, 25.10) *Norges klimaavtale med EU*. *Regjeringen.no*.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norges-klimaavtale-med-eu-vedtatt/id2675266/>
- Klima- og miljødepartementet (2020, 12.august) *Hva er klimakvoter?* *Regjeringen.no*.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/klima/innsiktsartikler-klima/klimakvoter/id2076655/>.
- Klima- og miljødepartementet, Barne- og familiedepartementet, Olje- og energidepartementet, Statsministerens kontor. (2020, 21. september) *Statsrådets innlegg: pressekonferanse om CO₂-fangst og -lagring* (tale/innlegg). *Regjeringen.no*.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/pressekonferanse-om-karbonfangst-og-lagring/id2765326/>
- Leseth, A.B & Tellmann, S.M (2014), *Hvordan lese kvalitativ forskning?* (1.utg). Cappelen Damm Akademisk

Johannessen, A., Tuft, P A., & Christoffersen, L., (2015) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*(4.utg). Abstrakt forlag

Meld. St. Nr.1 (2007-2008) *Nasjonalbudsjettet 2008*. Det kongelige finansdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/b5ee735ee6994a3b9cac8b4de68fb240/no/pdfs/stm200720080001000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 34 (2006-2007). *Norsk klimapolitikk*. Det kongelige miljøverndepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c215be6cd2314c7b9b64755d629ae5ff/no/pdfs/stm200620070034000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 21 (2011-2012). *Norsk klimapolitikk*. Det kongelige miljøvern departementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/aa70cfe177d2433192570893d72b117a/no/pdfs/stm201120120021000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 41 (2016-2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7d3c209f821248da8d4727713ab9619c/no/pdfs/stm201620170041000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 13 (2020-2021) *Klimaplan for 2021-2030*. Klima og miljødepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a78ecf5ad2344fa5ae4a394412ef8975/nn-no/pdfs/stm202020210013000dddpdfs.pdf>

Miljødirektoratet (2020, 20.november) *Kvotepliktige og ikke-kvotepliktige klimagassutslipp*. Miljøstatus.

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/klima/norske-utslipp-av-klimagasser/klimagassutslipp-og-kvoteplikt/>

Miljødirektoratet (2020, 27. Mars) *Kvotepliktige klimagassutslipp litt redusert*.

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2020/april-2020/kvotepliktige-klimagassutslipp-2019/>

Miljødirektoratet (u.å) *EUs system for klimakvoter*.

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/klimakvoter/eus-klimakvotesystem/>

Norsk petroleum (u.å) *Fangst, transport og lagring av CO₂*.

<https://www.norskpetroleum.no/miljo-og-teknologi/fangst-transport-og-lagring-av-CO2/>

Norwegian ministry of foreign affairs. (2015) *Norway and the EU – Partners for Europe* – Norwegian ministry of foreign affairs

Naustdalslid, J. (2015). *Klimapolitikk: samfunn og styring under eit klima i endring*. (1.utg). Abstrakt forlag

Norwegian Petroleum Directorate (u.å) 8 – *Storage options with EOR*. Npd.no.

<https://www.npd.no/en/facts/publications/CO2-atlases/CO2-atlas-for-the-norwegian-continental-shelf/8-storage-options-with-eor/>

NOU 2012:2, (2012) *Utenfor og innenfor, Norges avtaler med EU*. Utenriksdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/5d3982d042a2472eb1b20639cd8b2341/no/pdfs/nou201220120002000dddpdfs.pdf>

Olerud, K. (2014, 19.november) *Klimakvoter*. I Store Norske Leksikon. Hentet: 28.desember. 2020 fra <https://snl.no/klimakvoter>.

Olje- og energidepartementet (2019). *Fangst, transport og lagring av CO₂*. Regjeringen.no.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/CO2-handtering/fangst-transport-og-lagring-av-CO2/id443518/>.

Olje- og energidepartementet, (2019). *Hva er CO₂-håndtering/CCS?* Regjeringen.no.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/CO2-handtering/hva-er-CO2-handteringccs/id2393669/>).

Olsen, E.D.H., Rosen, G., & Trondal, J. (2017) *Hvordan virker EU?* (1.utg) Universitetsforlaget

Olsen J.P, (2001) *The many faces of europeanization*. ARENA, university of Oslo.

https://ceses.cuni.cz/CESES-141-version1-2_1_Olsen_The_many_faces_of_Europeanization_2001.pdf

Statsministerens kontor, Barne- og familiedepartementet, Klima- og miljødepartementet, Olje- og energidepartementet (2020, 21. september) *Regjeringa lanserer «Langskip» for fangst og lagring av CO₂ i Noreg* (Pressemelding) Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringa-lanserer-langskip-for-fangst-og-lagring-av-CO2-i-noreg/id2765288/>

Schutze, R. (2020) *An introduction to European law* (3.utg). Oxford University Press

Wurzel, R. K. W, & Connelly, J. (2011) *The European Union as a Leader in international Climate Change Politics*. (1.utg) Routledge
https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=4oZaBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=EU+climate+politics+history&ots=B2_RoHLfPw&sig=68i4pAuh0FCMgPqObIFgE3nVd_A&redir_esc=y#v=twopage&q=EU%20climate%20politics%20history&f=true

Øverbø, O.A, (2021. 13.januar). *Hvilket land slipper ut mest klimagasser per innbygger?*
Energogklima.no. <https://energiogklima.no/klimavakten/utslipp-per-innbygger/>

Illustrasjon:

Gassnova. (2020) *CO₂-håndtering innebærer å fange, transportere og lagre CO₂*. (Bilde). Norsk petroleum. https://www.norskpetroleum.no/wp-content/uploads/World_Norsk_no_Logo.jpg

Energogklima.no. (2020). *Utslipp CO₂ i tonn per innbygger*. (Graf). Global Carbon Project, <https://energiogklima.no/klimavakten/utslipp-per-innbygger/>

Miljødirektoratet. (2020). *Klimapliktige utslipp i Norge*.

(Graf).<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2020/april-2020/kvotepliktige-klimagassutslipp-2019/>

Miljødirektoratet. (2019) *Kvotepliktige og ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i 2019*. (Graf).

Miljødirektoratet og Statistisk sentralbyrå

(SSB).<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/klima/norske-utslipp-av-klimagasser/klimagassutslipp-og-kvoteplikt/>

Norwegian petroleum directorate (u.å) *Cross section of a reservoir with CO₂ WAG*. (Bilde).

[https://www.npd.no/en/facts/publications/CO₂-atlases/CO₂-atlas-for-the-norwegian-continental-shelf/8-storage-options-with-eor/](https://www.npd.no/en/facts/publications/CO2-atlases/CO2-atlas-for-the-norwegian-continental-shelf/8-storage-options-with-eor/)